

KONRÁD POSPÍŠIL

(19. 2. 1859 - 19. 3. 1910)

Významný černovický, pacovský a kamenický občan, novorychnovský rodák, inspirátor a zakladatel Jednoty Komenského, autor první povídky o úzkokolejce, spisovatel, skladatel, novinář, kritik, hudebník, sbormistr, malíř, řídicí učitel a především lidský kantor.

† KONRÁD POSPÍŠIL,
ředitel měšťanské školy v Kamenici n. L.

Napsal Jiří Turek

Vydal Městský úřad v Černovicích 2007

I. Zjevení

Když jsem se přistěhoval na důchod do Černovic, našel jsem čas na pročtení sedmi ročníků časopisu, který ležel v naší rodinné knihovně nedotčen téměř sto let. Jednalo se o VIII. – XV. ročník významného literárního týdeníku BESEDY ČASU, časopisu, vydávaného a redigovaného Janem Herbenem. V uvedené době časopis například věnoval celé číslo začínajícímu Petru Bezručovi a jeho Slezským písním, neznámým rodinným dopisům Boženy Němcové, publikovali v něm později slavní učitelé František Bakule a Eduard Štorch, začínali spisovatelé Karel Nový a Marie Majerová, přispěl Edvard Beneš. Časopis uváděl do Čech světovou literaturu a věnoval se historii i současné politice, byl blízký Tomáši G. Masarykovi, podporoval církevní reformaci v duchu Husově a pár jeho článků bylo zabaveno. Věnoval se i sportu, zpravodajství pocházelo od později proslavených domácích zakladatelů některých disciplín jako Gutha-Jarkovského nebo Aleše-lyžce.

Zaujalo mne, že mezi lety 1903 až 1910 pilně přispíval jistý Konrád Pospíšil. Několikeré umístění jeho básní či fejetonů na první stránce listu, která byla obvykle vyhrazena vydavateli nebo slavnému básníku J. S. Macharovi, svědčilo o jeho významu. První mně přístupná povídka Konráda Pospíšila z roku 1903 vyprávěla o stávce ledařů na náměstí a zmiňovala se o zámku. Zdálo se mi, že by mohla být o Černovicích. Později jsem pochopil, že šlo o Pacov. Většina dalších povídek měla za hrdiny černovické občany a události.

Psal o posledním poustevníku na Tábořsku Mádlovi (narozen asi 1830, žil v poustevně 1895 - 1907), o vzpomínkách souseda výminkáře Louckého, o trzích na náměstí, o husách v potoce na Pršíně, o šlechtné hraběnce, která odměnila oblekem dětského zachránce, o německém fořtovi z myslivny Nechyba. V povídce Hospoda předložil svůj autoportrét, jak v besední místnosti spisuje a čte si knihy za nezájmu místních. Nevyhýbal se zřejmě ani skutečným jménům sousedů, nebo je pozměňoval. Kromě již zmíněných, to byli Tomáš Bárta, Jan Burš, Chadim, Josefa Jungová, Kazda, pekař Kuba se synem, hodinář Kvěch, řezník Laboutka, Macek, Mašátovi, četník Mlejnek, Pulpitlovi, Říha, Tetivovi, Karlík Vávru (nar. 1901), Zachař ze Stříteže a nepojmenovaný kominík, šenkýř i varhaník (asi pacovský), jehož syn je profesorem ve Voroněži. Reportáž v čísle ze 27. 1. 1907 o jízdě na právě otevřené trati do Obrataně popisovala cestu z městečka pod Svidníkem.

(Text této povídky jsem uveřejnil v časopisu Městského úřadu „Černovicko“ v čísle 4 roku 2006.)

K. P. (což byla zkratka, pod kterou uveřejnil některé příspěvky) psal povídky, básně, aforismy a epigramy, čtení pro děti, kritické studie o hudbě, aktuality a názory o výchově, literatuře i výtvarném umění. V době přispívání do Besed Času byl činitelem nakladatelství „Dědictví Komenského“. V povídkách, zvláště pro děti - a v některém ročníku jeho práce vyplnily větší část dětského koutku – byly pravděpodobně popsány skutečnosti jeho života.

Z nich jsem vyčetl, že se již jako předškolák vypravil pěšky do obou blízkých měst Pelhřimova a Jihlavy. Nebylo to tedy z Černovic. Při prvním útěku ho zadržel místní občan, do Jihlavy došel za sestrou Mářinkou, která sloužila v Jihlavě u Majerů v Nové ulici. Další sestra se jmenovala Albína. Do školy chodil v (Horní) Cerekvi, kde bydlel jako desetiletý přímo ve škole u svého strýce, učitele. Sám byl také učitelem, začínal ve vesnici kdesi na Vysočině. Žáci docházeli z okolí až jednu a půl hodiny pěšky. Vzpomínal na pozdější byt v maloměstě, kde bydlel v židovské čtvrti u cesty z Kozimberku, jednalo se tedy o Pacov. Jeho soused právník Vilém Zirkl a malíř Jan Vojna (zemřel asi 1894) byli tehdy aktivními divadelníky. Děti měl několik, v povídkách se zmiňoval o synech Fandovi a Vilíkovi (ten mlád zemřel), dcerách Marii, Ludmile a Kamile. Nedalo se poznat, zda uváděl skutečná jména.

V jednom článku napsal: „pořádám koncerty na malém městě“. Byl zaníceným hudebníkem, jeho názory na umění i výchovu byly velmi moderní a některé by stály za znovuzveřejnění. Usiloval o vytvoření nové hymny Čechů. Tehdy, ještě v Rakousko-uherské monarchii, se v Českém království uplatňovala píseň Kde domov můj a Pospíšil vyzýval skladatele i textaře, aby vytvořili něco lepšího. V cyklu statí o hudební výchově, určeném především rodičům, doporučoval dobrou klavírní školu Fibicha a Maláta. Zamýšlel se nad dívčí četbou, nad humorem ve výchově, chválil román Terezy Novákové Jan Jílek, seznámil čtenáře s dětstvím malíře Františka Kupky. Volal po důstojném uctění jubilea Mozartova, cenil Bacha, Beethovena, Smetanu a Dvořáka. Toho oslavil básní k jeho úmrtí. Primarius Smetanova kvarteta Hoffman v jeho očích předčil tehdy slavné houslisty Kubelíka i Ondříčka. Operu považoval za hudební román a prorokoval, že dobrých se zrodí málo. Ideálem do budoucna mu byla hudba instrumentální. Vrcholem jeho pedagogických snah byla několikátýdenní diskuse na stránkách časopisu o potřebě nového školního zpěvníku, vyzval všechny zájemce o setkání v Praze v listopadu 1908. Jak to dopadlo jsem nevěděl, následující ročník časopisu jsem neměl k dispozici. Stopa po černovickém občanu pro mne končila v roce 1910, kdy na rozdíl od množství příspěvků v předchozích ročnících, byly uveřejněny jen dvě vzpomínky z mládí a dětství.

Začal jsem tedy pátrat na internetu, v Národní knihovně i Národním muzeu a v dobových i pozdějších novinách a časopisech.

(Vše, co se z nalezeného týkalo Černovic z let 1905 – 1910, s výjimkou zpráv o Pospíšilovi, jsem otiskl v čísle 4/2005 a v číslech 1 a 2/2006 „Černovicka“.)

II. Život a dílo

Lexikon české literatury uvádí Konráda Pospíšila jen v odkazech, jako spoluzakladatele Dědictví Komenského i spoluautora článků o reformě pedagogiky (oboje s Josefem Kožíškem, pozdějším známým autorem čítanky i pěkných dětských knížek), přispěvatele Květů, Času a jeho příloh. Na internetu jsem zjistil, že v knihovnách v Pelhřimově a Hradci Králové jsou o něm zmínky v katalogích a snad nějaká skladba či zpěvník. Přesnější údaje jsem načerpal až v Československém hudebním slovníku a hlavně četbou několika Pospíšilových publikací, které jsem našel v Národní knihovně v Praze. Je jich tam zaznamenáno osm a všechny jsou vydány v letech 1906 – 1910. Některé nejsou fyzicky zachovány ani tam, ani v Národním muzeu. Z nejzajímavějších jsou knížka „Rok v německé škole“, vydaná dvakrát, podruhé již po smrti autora, roku 1912, a „Škola matkou a škola macechou“, což byla přednáška, proslovená na pozvání Svazu českých pokrokových Židů v Praze v září 1908. V obou knížkách srovnává školu českou a německou, zastává vlastenecké názory, přestože, jak sám píše, 20 let učí na střední škole právě němčinu. Vzpomíná na výlet, který společně se svým přítelem, učitelem židovské německé školy, uspořádali pro sblížení dětí obou národností. Charakterizuje se jako básník a muzikant, rozhodně žádný politik.

Černovický sborník editorky Marie Schäferové, vydaný v roce 1948 v Praze, obsahuje celou kapitolku, věnovanou Konrádu Pospíšilovi. Jeho rodiště ale zaměnila s Rychnovem nad Kněžnou. Jiří Tetiva do knihy Černovice u Tábora převzal z uvedeného sborníku většinu portrétů významných osobností, Pospíšila ale pominul. Nejspíš proto, že se v Černovicích nenarodil ani nezemřel. Některé údaje o rodině jsem také načerpal z Hospodářských dějin Černovic Rudolfa Melichara, kde jsem později povídku o postiliónu Vávrovi našel opsanou. Rodácký časopis Černovický kraj přinesl v letech 1939 a 1940 celkem tři Pospíšilovy povídky, opsané právě z Besed Času.

Jaký byl tedy skutečný života běh Konráda Pospíšila?

Narodil se v Novém Rychnově u Pelhřimova v čp. 86 dne 19. února 1859 a zemřel 19. března 1910 v Kamenici nad Lipou. Náhle skonal na nádraží, když doprovázel spisovatele Dr. Edvarda Lederera. Žil pouhých 50 let. Od devíti let byl z domova po různých školách, kam ho k příbuzným posílal otec, dávný přítel Karla Havlíčka Borovského, u jehož otce se na kupce vyučil právě v Borové. Později otec provozoval v Novém Rychnově vinárnu, středisko politického i kulturního života obce. V jedné povídce syn vzpomíná, že otec nechal vyrábět šindele a prodával je do Tábora.

Velký vliv na malého Pospíšila měl starší bratr Augustin (podlehl při studiu techniky tuberkulóze) a řídící učitel Alois Maška. Brzy Konrád přešel do školy v Počátkách, kde u strýce, učitele Šilhy, získal základní hudební dovednost a hrál na vlastnoručně vyrobenou pikolu. Po dalším roce v Pelhřimově, kde byl spolužákem pozdějšího černovického ředitele Karla Fišera, navštěvoval od dvanácti let nižší německé gymnázium v Bejdově na Dyji v Rakousku. Tam byl zase zaopatřen u jiného strýce. Nelíbilo se mu ve škole, ale rád chodil na hodiny klavíru k místnímu řediteli kůru a zpíval dvojhlasy se sestřenicí. Znovu po roce pokračoval na reálném gymnáziu v Táboře, kde tehdy řediteloval ušlechtilý spisovatel, majitel a budovatel lázní Svaté Anny, Václav Křížek. Učitel kreslení Husník rozpoznal Pospíšilův talent a sám Pospíšil prý celý život litoval, že nemohl studovat malířskou akademii. Studium přerušila otcova náhlá smrt. Konrád se rozhodl pro učitelskou dráhu. Od 15 let byl výpomocným učitelem ve Smilových Horách, v Dírné a v Hartlíkově (nyní Hartvíkov) u Pacova. Tam od venkovského kantora získal základy hudební teorie. Soukromě se připravil k maturitě v roce 1878 na učitelském ústavu v Soběslavi a po ní byl jmenován zatímním učitelem v Hojkově. Po zkoušce způsobilosti v roce 1881 se stal řádným učitelem v Horní Cerekvi. Zde mu poskytoval hudební rady vzdělaný inženýr, působící při stavbě dráhy. Ve 22 letech se Pospíšil oženil s Vilemínou Potměšilovou z Pelhřimova a narodily se jim zde dvě děti, z nich Bedřich v roce 1883.

Bedřich byl později technikem a profesorem v Brně a roku 1911 se v Černovicích, rok po otcově smrti, oženil s (prý krasavicí) Marií Chalupovou, narozenou 1890, kterou ve stejném roce jako ženicha postihla smrt otce, hostinského z hospody U Jelínků. Její matka, tehdy samostatná hostinská, byla dcerou učitele Františka Zelenky. 6. 7. 1912 v Pacově a jindy v Černovicích přednášel učitel Karel Pospíšil O významu M. J. Husa, pravděpodobně to byl další syn. O dceři Kamile bude ještě řeč.

Při pohřbu byl v tisku vzpomenut další, nejmladší, syn. Sám Pospíšil v poslední své knize napsal: „Každé dítě, jež se mi narodilo a v mých rukou vyrůstalo, bylo novým svazkem nenahraditelné a nepřeložitelné encyklopedie pedagogické, a poslední svazek – abnormální hoch – poučil mne nejvíce. Nyní teprve vidím, že nic nevím, kdy otevřely se dvěře úzké cely, již měl jsem za síň pedagogiky, nevěda, že to atrium. A v labyrintu, jenž se mi otevřel, vidím teprv, jak malý je člověk v boji s přírodou!“

Na počátku osmdesátých let přinášel do učitelského spolku Pelhřimovská Budeč reformní názory. Po získání aprobace na měšťanskou školu přešel roku 1888 do Pacova, kde se sešel na dalších 7 let s Karlem Václavem Fišerem. Spřátelil se tam s básníkem Antonínem Sovou, mladším o 6 let. Jako ředitel kůru zde mj. provedl Mozartovu mši, byl dirigentem a sbormistrem pěveckého sboru Slavík i ženského sboru Libuše. Také byl režisérem ochotníků. Pořádal přednášky, v roce 1903 například o Husovi a o Vrchlickém. V muzeu se zachoval jím nakreslený čestný diplom mistrů krejčovských starostovi Autengruberovi. V Pacově také v roce 1904 uspořádal ojedinělý hudební festival. Jeho aktivity mu paradoxně vynesly místo vděku závist a nenávisť místních měšťanů.

Spory unavený Pospíšil volil odchod z Pacova do ústraní v Černovicích, k čemuž mu dopomohl jeho přítel tehdejší zdejší ředitel K. V. Fišer. Odborným učitelem černovické měšťanské školy se stal 1. ledna 1905, vyměnil si totiž místo se svým zetěm Karlem Červenkou. Ten se oženil s Kamilou Pospíšilovou a od září 1904 učil v první třídě měšťanky

60 žáků, zatímco tchán dostal po svém příchodu druhou třídu se 48 žáky. Podle několika povídek bydleli Pospíšilovi na náměstí, někde blízko rathauzu, asi v patře. (V tehdejší radnici byl i učitelství byt, tak možná bydleli v něm.) Při chrámové hudbě v Černovicích účinkoval jako dirigent orchestru a sboru a někdy hrál na varhany.

Historie posledního Pospíšilova roku v Pacově byla reflektována všemi regionálními periodiky i celostátním Časem a je to čtení téměř detektivní, jak uvedu citacemi později. Koncem února 1908 odešel Konrád Pospíšil z Černovic, aby se stal ředitelem spojených dívčích škol v Kamenici nad Lipou. František Kameník v článku ke 100. výročí měšťanské školy v Kamenici (1995) zdůraznil, že byl také malíř, a že jako první ze všech občanů města volil moderní pohřeb žehem. Ten se uskutečnil v Saské Kamenici, v Čechách byl možný až po vzniku Československa.

Pospíšilovo úmrtí zavdalo znovu podnět k mnoha článkům v regionálním i pražském tisku, dále uvedené citace z nekrologů ukazují na nevšednost jeho života a díla.

III. Spisovatel, publicista, osvětový pracovník, hudebník

Za svého života byl Konrád Pospíšil pedagogickým publicistou. Podnítil založení Jednoty Komenského (1905) a stal se předním funkcionářem, byl inspirátorem založení časopisu Jihočeský kraj (1910), do nějž však stačil poslat jen úvodní příspěvek. Většina jeho knih se týkala výchovy, vzdělání a školství. Kromě výše uvedených také Čtvero živlů rozumné výchovy dítek, Co schází naší škole, O reformě učitelského vzdělání, Výchovou k práci – práci k výchově.

Poslední kniha z roku 1910 O soužití učitelském, je věnována „soudruhům v povolání“ a je vybavena předmluvou a portrétem. Citovat z tohoto souhrnného životního díla by bylo třeba po celých odstavcích nebo stránkách. Celoživotní učitelské zkušenosti jsou zde podány jasně a srozumitelně, navíc umělecky přitažlivou formou. Jen jedna ukázka za ostatní:

„Učitel musí býti všeumělcem: je to sudba povolání, ať již zdá se „chorobou“ těm, kteří pohrdlivě shlížejí na diletanty, anebo kletbou těm, již měli více talentu, než je třeba k diletantství a méně volného času a prostředků k vývoji, než je třeba umělci. Rád přirovnávám souhrn duševní potence k válcovým nádobám nestejného dna při poměrně rovném obsahu. Umělec, učenec, odborník, jenž všecku energii duševní soustředil nad zúženým dnem jediného úkolu, dospívá značně výše. My učitelští diletanti rozléváme svou potenci po širokém dně všestranných úkolů a tu bychom musili být nadlidmi rázu Leonarda da Vinci, abychom vyspěli výše. Naše „devatero řemeslo“ má za neodvratný výsledek „desátou žebrotu“ diletantství, avšak spokojme se, je-li naše „řemeslo“ p o c t í v é a užitečné.

Můj ideál v mládí bylo malířství. ... A přece nelituji, že jsem se stal učitelem. Malířem zůstal jsem i tak, třeba malířem, jenž nemaluje. Mám malířskou duši, tu jsem si uchoval a to mi stačí. ...

Druhá láska moje byla muzika, o jejíchž vedlejších cestách ještě se zmíním. I zde byly překážky mocnější než vůle. Hraji na všechny nástroje a vlastně na žádný. ... A zas nelituji ani, že jsem se nestal hudebníkem, ani nestydím se za své diletantství, jímž mohu prospěti aspoň tam, kde není povolanejších. ...

A stejně je i s poesíí. Jsem básník, jenž nenapsal ani jediné knížečky veršů, mám básnickou duši! Jsem diletant, ale v tom diletantství je mé srdce a má radost. Jsem učitel – kantor!

Po „suchých dnech“ školského života na venkově někdy dopřejí si hodů. Vyjedu si občas do Prahy, abych vedle funkcí v Jednotě Komenského a jinde načerpal nových vznětů duše. Nějaká ta výstava výtvarných umění, koncert v Plodinové burse, opera v Národním, již nejraději (a nejlevněji) poslouchám s druhé galerie, časopisy v kavárně, přátelé učitelé, literáti

a umělci ... co tu radostí za několik korun, již by mi mohli záviděti blaseovaní velkoměšťáci, kteří tu u zřídla požitků duševních zívají nudou anebo vytloukají pivnice a šantány! – Z takové vyjížděky vracím se omlazen, oživen, posílněn, rozehrát – a rád. Vracím se do své krásné krajiny, do božského luna Královny umění, do přírody! Náš český jih je bohat krásami přírodními – neméně než bohatší kraje české. Není snad kraje, kde by nenašel krásy, kdo ji hledá, a kdo není slep. Lituji slepých!“

František Dušan Zenkl Konráda Pospíšila již v roce 1904 v týdeníku Táborský kraj zařadil mezi vybrané autory v seriálu Spisovatelé kraje Táborského pod číslem 325 (podle abecedy) a uvedl, že k tisku chystá sebrané črty Kytice klásků ze strniště života. Patrně nevyšlo. Také se zmínil o jeho práci „O metodách vyučování kresbě perspektivní“ z roku 1890, kterou sepsal s Karlem Fischerem, očividně za působení v Pacově. Tentýž autor v Jihočeském kraji 1910 přidal další data k životopisu i tvorbě. První literární práci Pospíšilovu datuje rokem 1884, kdy v Učitelských novinách žádal, aby písemné počty v první třídě byly vypuštěny a naopak bylo ponecháno v kreslení napodobování vhodných předmětů. Potom prý přispíval do všech pedagogických časopisů, byl stálým spolupracovníkem Pedagogických rozhledů. O výchově psal i do mnoha dalších periodik, kupříkladu do České Osvěty, Ženského obzoru, Pokroku.

Konrád Pospíšil pořádal osvětové přednášky. Kromě již zmíněných pacovských, je například v roce 1905 pozván do Kroužku pokrokových Židů v Táboře, 24. 2. 1907 promluvil o dívčí výchově v Ženském spolku v Táboře. V Kamenici v letech 1908 – 1909 byl předsedou přednáškového sdružení, jež konalo lidové přednášky, sám přednášel za dva roky desetkrát.

Vojtěch Cvek v pelhřimovském týdeníku Nástup 13. února 1969 napsal v článku O jednom z kulturních pionýrů našeho kraje, že K. Pospíšil měl v plánu založit speciální školu pro ženy – budoucí matky, která by je vychovávala hudbou, výtvarnými díly a celým uměleckým prostředím. Důraz chtěl klást na kraj, odkud ženy pocházejí, na jeho přírodu, kulturu a historii. Cvek také uvedl, že se chystalo k vydání souborné dílo Pospíšilovo, připraveny byly k padesátinám jeho Paměti a konfese. Nic z toho se již neuskutečnilo. Dr. Josef Bílek v Nástupu 27. března 1969 citoval z Pospíšilových nezastaralých rad učitelům z učitelské porady 5. 10. 1909.

Jako hudební autor Konrád Pospíšil složil Vánoční mši, různé písně a sbory, operetu Děvín. Profesor Ferdinand Pakosta v roce 1912 v článku Z dějin pěveckého ruchu v Pacově u příležitosti 50 let pěveckého sboru uvedl, že Konrád se stal 1890 jednatelem sboru Slavík a od 1898 do 1905 byl sbormistrem. Za pomocníky si zvolil mladé učitele Čermáka a Karla Červenku a roku 1902 navrhl cvičit dorost za pomoci těchto mladých a své dcery Kamily. Dostavily se úspěchy sboru i mimo Pacov, 1902 v Pelhřimově a 1903 v Táboře. Zavedl populární koncerty v okolních pokročilejších obcích. „Škola Pospíšilova jeví se v programech i koncertech s přednáškami dodnes, sbor vystupoval ve všech okolních místech.“ Jeho odkaz byl i podnětem k založení hudební školy 1910.

V roce 1909 k potřebě nového školního zpěvníku napsal článek do Času, v němž vysvětlil, že nechce ve zpěvníku uvádět písně složené speciálně pro děti, ale žádá úpravy nejlepších písní světa pro možné použití dětmi ve škole. Takový zpěvník českomoravských lidových písní připravil podle jeho mínění právě A. Vorel a nyní zbývá vybrat vhodné písně umělé. „Hlavní díl zpěvníku, jaký jsem si představoval ... je tu!“ Pospíšil následně vydal dílo Česká čítanka notová, které je metodickou příručkou k výuce hudby a zároveň zpěvníkem písní lidových, různých národních (zvláště hodně slovinských a slovenských), sokolských, umělých, operních árií a sborů od známých autorů jako Smetana, Dvořák, Beethoven, Schumann, Weber. Doplnil i vlastní písně na své nebo cizí texty (například Nerudovu báseň Matiče či Sládkovu báseň Čechy). Před smrtí stačil dokončit ještě první díl své Květnice písňové, která podle dobového ohlášení „má být ještě doprovována obrazy mladého, vynikajícího umělce Kašpara“. Jeho články o hudbě otiskovaly časopisy jako Dalibor,

Smetana, Komenský, Hudební revue, Věstník pěvecký a hudební. Vůbec poslední jím psaný fejeton „Ze zápisů učitelského kaciře“ v Učitelských novinách 1910 se týkal také hudby.

IV. Posmrtné ohlasy současníků

Deník Čas v nekrologu 21. března 1910 napsal: „Konrád Pospíšil zemřel. Ještě v sobotu (19. 3.) obdrželi jsme od něj dopis a příspěvek, který měl být uveřejněn v čísle včerejším. ...byl vzácný, ušlechtilý člověk. Vášnivě miloval hudbu. Skoro bychom řekli, že hudba mu byla tím, čím bývá lidem v dobrém slova smyslu zbožným náboženství: byla mu jistě zdrojem a zároveň výrazem nejčistších radostí, utěšitelkou a vyrovnávatelkou. Snad v tom byl základ a byl by výklad té krásné harmoničnosti, která vyznačuje z jeho života i z jeho díla... ...byl jedním z nejlepších našich pedagogův. ... Byl velkým idealistou ve své práci a ve svých snahách a není tudíž divu, že si mezi lidmi, kteří byli v jiném smyslu „praktičtí“ než on, vzbudil nepřátele, kteří proti němu bojovali klepy, pomluvami, vůbec zbraněmi velmi neideálními. Ještě méně je divu, že ho nenáviděli klerikálové. Byl dobrý člověk, pokrokový, pracovitý, dobrý učitel – tedy jim byl nebezpečný. Ale on sám neznal nenávisti k nikomu. Pracovníkem byl neúnavným, smrt zastihla ho v době nejplodnější činnosti.“

O den později stálý hudební referent Času dr. Jan Branberger uveřejnil Pospíšilovu kladnou recenzi na svou novou knihu Rhythmus a ton a přidal své vzpomínky. „Hudba byla tomuto šlechtnému venkovskému řídicímu učiteli nejvyšším cílem jeho snah. Viděl v ní výchovnou vzpruhu národa, chtěl ji opět co nejdříve vnést do našich škol. ...jindy přimlouval se o to, aby byl klavír ve školní světnici, na nějž by učitel dětem hrál... ... Zápasil s poměry, v nichž vyplýval mnoho drahých sil, co jiní šťastnější dobyli snadno. ... Co vzal do ruky, zkvétalo a se dařilo, jeho píle a láska k věci byla vzorná a neznala obětí. Byl rozsévatelem, jehož sémě krásy a vědění vždy bohatě a zdárně vzešlo. Škoda, že tak velcí lidé umírají v malých poměrech a skoro široké veřejnosti neznámy. ...práce jejich žije mezi lidem a nebyla nadarmo.“

A 24. března přinesl Čas reportáž: „Pohřeb Konráda Pospíšila. V Táboře přisedli k nám první jeho přátelé a pak skoro na každické stanici a zastávce do Obratan a odtud až do Kamenice připojovali se noví z řad jeho žáků, druhů a známých. ... Ušlechtilá jeho choť vyhověla jediné poslední jeho vůli, aby byl pohřben ohněm a rozhodnutí její dalo i poslední cestě ráz nezapomenutelný. ...smuteční zpěv v tělocvičně nových škol kamenických zahájil chvíle loučení... ...nastoupena byla ze hlaholu zvonů cesta přes městečko v dlouhém dojímavém průvodu na nádraží. ... Podél cesty byly rozžaty městské svítilny. ... Přistoupil redaktor Harmach z Prahy a promluvil jménem české strany pokrokové: „...A ještě o jedné velké zásluze nemohu se nezmínit. Je to akce, již vyvolal a horlivě s veškerou svojí výmluvností propagoval, totiž aby Židé posílali své děti do českých škol. Jeho vystoupení v Praze mělo přímo ráz epochální a zanechalo v kruzích židovských dojem mimořádně mohutný, jemuž následovaly znamenité výsledky.“ “

Český jih 26. 3. 1910 otiskl stručné oznámení o úmrtí a 2. 4. v dopise z Pacova uvedl, že v den valné hromady spolku Slavík „došla do města smutná zvěst, že bývalý výborný sbormistr...náhle zemřel... ... Starosta spolku uctil památku zvěčnělého posmrtnou vzpomínkou, členové povstáním vzdali mu čest a mimo to sebrali mezi sebou 13 K, jež místo věnce poslány na miliónový dar Ústřední matice školské. Pohřbu zúčastnila se 3členná deputace, která jménem spolku vyslovila upřímnou soustrast rodině zesnulého.“

Měsíčník Jihočeský kraj na titulní straně čísla 2 roku 1910 přinesl nekrolog redaktora V. Filipovského, gymnasiálního profesora v Táboře. Označil zesnulého za dobrého člověka a napsal: „Tak si ho budeme navždy pamatovat: Byl učitelem, který učil slovem psaným i mluveným i hudbou. Jako ti staří kantoři čeští – muzikanti. Umřel ideální učitel, pedagog z našich nejlepších, umřel i muzikant z našich nejlepších. Když tisícový průvod přátel

zesnulého včera se zastavil na tichém nádraží Kamenickém, aby se rozloučil se svým dobrým přítelem, jehož tělesná schránka byla posílána z té české osady do Kamenice Saské jako žertva čistého ohně, bylo v nastalém tichu slyšeti jásavé písně skřivánčí. ...byl z těch silnějších a lepších.“

Jiskra, pokrokový týdeník českého jihu a jihovýchodu, 24. 3. 1910 celou první stranu nadepsala jménem Konrád Pospíšil v černém rámečku a nekrolog napsal Dr. E. Lederer. „Náhle zasáhla jej smrt a já byl svědkem jeho skonu. Viděl jsem přítele svého zavravorat, klesat... Máme velké povinnosti své k němu, k jeho památce. Byl nedoceněný za živa člověk. Dlužno vydat všechny jeho práce souborně. Pak teprve vynikne plně jeho význam. Razil sám mnohý zlatý peníz a přece spokojil se proměňováním v drobné zlaté mince, ražené velkými duchy, nést osvětu a poznání mezi nejposlednější, nejzanedbávanější. Pracoval mezi inteligencí malých jihočeských měst, mezi lidem vesnickým, mezi chudinou. Byl také jedním z těch, u nichž se slovo a čin úplně kryly, v tom smyslu velký člověk. Masarykové bez Pospíšilů nejsou myslitelní, jejich sémě bez práce rozsěvačů takých by nevzklíčilo. Zemřel rozsěvač dobra a činorodé lásky!“

Redakce v dalším článku upozornila, že od založení spolupracoval s Jiskrou, psal fejetony pod značkou Starý Znamý. Také přeložil nějaké Roseggerovy povídky z němčiny. Na další straně následuje reportáž z pohřbu. „Jestli působila v prostém venkovském lidu veliký rozruch zpráva, že člověk tak vzorného života, člověk tak dobrý dle obecného uznání, odchází na věčnost bez církevních obřadů, působil ještě hlouběji na mysl téhož lidu právě sám pohřeb. Byloť tu právě viděti zřejmě, bylo tu cítiti, jak nepochovává drahou bytost studená ruka církve, nýbrž, že drahý zesnulý pochováván jest teplým srdcem žáků, ctitelů a přátel.“

A dále oznámení, že písemně projevil rodině účast mimo jiné i učitelský sbor v Černovicích.

31. března 1910 Jiskra uveřejnila báseň Za Konrádem Pospíšilem a vyprávění autora pod značkou –ik Ze života Konráda Pospíšila, kde se píše: „Žena byla mu sveticí. V ní viděl jako kdysi Kollár soustředěný ideál ženy a matky... byla mu vždy nenahraditelnou pomocnicí, povzbuzujíc jej, obdivujíc se nadšeně každé jeho práci. ... S dospívajícími dětmi svými jednal nikoli jako přísný otec, nýbrž jako starší jejich bratr. Tu směly děti jeho projevit náhled svůj bezstarostně, bez obavy, že neshoduje se s názorem otcovým. Směly jej i třeba nepříznivě kritisovat. A často se stávalo, že o úsudku dětí uvažoval i seznav správnost jeho, jím se řídil. Takové jednání považoval za triumf své vychovávací metody. Od dětí svých nežádal nikdy zvláštní vděčnosti. Tím z dětí svých vychoval si nejlepší přátele. V Kamenici nad Lipou byl duší všech kulturních a dobročinných spolků, sbormistrem (nenahraditelným) Zpěváckého spolku. Koncerty... staly se kamenickými svátky. ... Vždy snažil se, aby všechny vrstvy občanstva města se sdružily, aby přestalo stavovské kastovníctví, zmizely přežitá a nepotřebné společenské formy. ... Procházival se denně 2 – 3 hodiny... Krásným okolím kamenickým byl nadšen, v létě s přáteli denně se koupal.“

7. dubna 1910 píše tamtéž Jan Chýna vzpomínku Za K. Pospíšilem a připomíná jeho slova: „Všeobecné rovné právo hlasovací jedině může odstraniti závory, vítězství jeho je spolu vítězstvím Volné školy. V tom znamení ku předu!“

Od 14. 4. do 2. 6. 1910 následuje v Jiskře několik pokračování Karla Fišera Z mých vzpomínek na Konráda Pospíšila. Doplňuje životopis o podrobnosti, zvláště dětství, z osobně vyslechnutého vyprávění. O černovickém působení Pospíšilově píše: „V Černovicích zotavil se za krátký čas. Nabyl zase duševního klidu a chuti k práci. Varoval jsem se všemožně, abych ani myšlenkou nedal mu najevo svou služební nadřizenost. Chtěl jsem, aby pocítil, že jsme si zůstali tak blízcí, jak jsme druhdy bývali. ... A v tomto zátiší a vnitřní vyrovnanosti duše rozvinul všechny své plány, jichž obrysy musil dosud jen jako pastelové obrazy před světem ukrývat.“ Fišer připomíná jeho vlastnosti, které mu umožnily zvládat tak obrovský objem činností. Psal, přednášel, komponoval, vyučoval hudbě své i další děti. „Ač tělo nebylo

snad nikdy úplně zdrávo, duch jeho byl nedotčen. Nervy měl pevné k neuvěření. Nebyl snad nikdy duševně unaven. I po vykonané školní povinnosti mohl psát ještě několik hodin. Smával jsem se mu, že by dovedl psát i za rachotu bubnů a hřímání děl. Paměť měl podivuhodnou, přímo fenomenální. Dovedl citovati dlouhá místa i po delší době a tím se vysvětluje jeho snadné sebevzdělání a neobyčejná výzbroj rozsáhlého vědění. Proto také mohl býti tolik všestranným. ... Jedině tělesné neduhy ho v práci zdržovaly... ... Dal se prohlédnouti prof. Thomayerem, který shledal, že trpí rozšířením všech vnitřností. O prázdninách odebral se do Luhačovických lázní. ... a sliboval Černovákům, jak budou koukat, až si v hospodě místo piva dá nalít mléka. ... K mé radě, aby zakročil o dovolenou, nechtěl se odhodlati.“

2. 6. 1910 Jiskra informuje pod značkou Dr. L. o kamenickém soudním líčení, ve kterém žaloval p. učitel Mašát z Kamenice pí. Kamilu Červenkovou, dceru zesnulého K. Pospíšila za to, že mu vyčetla, že jejího otce trápil a mnohé trpké chvíle mu způsobil. Soud nevyhrál. Dále je v čísle článek o kamenické přednášce o spalování mrtvol dne 29. 5. v sále „U Lípy“, zajištěné pražským spolkem „Krematorium“. Referent píše, že myšlenka je ušlechtilá, ale: „Návštěva byla pěkná, přednáška však ubohá.“

27. 10. uveřejnila Jiskra na první straně recenzi K. V. o knize Konráda Pospíšila O soužití učitelském, kde Pospíšil v předmluvě charakterizuje své spisy a články pedagogické, jakoby tušil, že kniha vyjde až po smrti.

V. Dozvuky, ozvěny, hodnocení

Jihočeský kraj v roce 1913 otiskl v Jubilejním čísle k Sovovým padesátinám básně Antonína Sovy Jižní Čechy, připsanou Konrádu Pospíšilovi. Báseň byla poprvé otištěna se stejným věnováním v Husově čísle tábořské Jiskry 1908, na což vzpomněl prof. Ferdinand Pakosta, Pospíšilův oddaný pacovský žák a obdivovatel. Do téže Jiskry v roce 1908 napsal Pospíšil pojednání o Sovovi Náš básník.

Některé vzpomínky a povídky Konráda Pospíšila byly otištěny posmrtně ve Vlastivědném sborníku českého jihovýchodu v letech 1920 – 21, kde jej František Filsak v literárních vzpomínkách Naším krajem řadí k významným spisovatelům pacovským.

V týdeníku Český jih napsal 16. 3. 1935 Přemysl Otakar Plaček u příležitosti pacovského vzpomínkového večera na Konráda Pospíšila, že byl jeho vděčným žákem. Chválí nejen výborného učitele, ale i jihočeského patriota a stoupence moderní masarykovské politiky. Uvádí jinou Sovovu báseň, připsanou Pospíšilovi, proslavenou Rapsodií o lípě. Píše, že nejplodnější literární období Pospíšilovo bylo v Černovicích a v Kamenici.

Marie Schäferová v polovině dvacátého století zhodnotila činnost Konráda Pospíšila v Černovicích výstižně: „Jeho působení zanechalo tak dobré brázdy v naší rodácké lize, že si jej aspoň částečně přivlastňujeme, tím spíše, že jeho zásluhy jako vynikajícího učitele a pedagoga jsou významu celonárodního.“

Také Rudolf Melichar roku 1985 poznamenal: „Přesto, že v Černovicích působil jen krátce – 3 roky, jeho působení zde zanechalo stopy dodnes.“

Pokladní kniha Odboru národní jednoty Pošumavské, nalezená v Černovicích po sto letech roku 2006, podává svědectví o Pospíšilově vlastenecké angažovanosti i zde. Tomuto spolku v celé jeho desetileté historii přinesl vůbec největší finanční příspěvek. Roku 1906 „z recitačního večera a z Havlíčkovy slavnosti od sl. Pospíšilové a p. Pospíšila celkem 38,70 K“.

Na prahu století jednadvacátého, při podrobném prostudování dobového tisku před sto lety, nelze než konstatovat, že Konrád Pospíšil, mnohdy i proti své vůli, byl také významným činitelem politickým a patřil do úzkého kruhu vlastenců – demokratů, kteří se zásadní měrou zasloužili o vznik a tvář budoucí Československé republiky. Nejjasněji o tom svědčí boj o

vznik Jednoty Komenského, který zahájil Černovicovou výzvou v roce 1905 a dovedl odtud, z našeho města, během několika zbývajících let do vítězného konce. Manifestační schůze všech organizací učitelstva v Kolíně přijala program zásad reformy učitelského vzdělání, který předložila Jednota Komenského 28. května 1908 v Praze, a požadovala, aby jej zastávali čeští poslanci v říšské radě. V té době byl Pospíšil opakovaně, naposledy těsně před smrtí 20. února 1910, volen valnou hromadou za člena spolkové rady Jednoty Komenského.

Symbolicky téměř poslední prací Pospíšilovou byl článek v Jiskře 3. března 1910 k šedesátým narozeninám T.G. Masaryka „Učitel učiteli učitelů“. Je napsán s lidskostí, pokorou i pevným přesvědčením o Masarykově velikosti a téměř věštecky. . . . „Daleká cesta a tělo slábo – a již se připozdívá! Čemu se člověk nenaučil do padesátky, tomu prý se nenaučí. Čas krátký a učení mnoho. Učte se i vy, mladší bratři učitelé – ať již ze kterékoliv kategorie. Učte se velkému umění jasného slova. Učte se od učitele učitelů. – Život je krátký a úkoly veliké! – Masarykovi je tedy již šedesát. A bylo by třeba, aby mu bylo aspoň čtyřicet! Aby znovu elektrizoval akademickou mládež živým příkladem a sugestivní mocí své osoby a svého jasného slova, aby působil po nových dvacet let v celém českém životě s toutéž nechabnoucí vehemencí nadlidských sil. . . . Vím, že velcí lidé nestárnou, a to je mi útěchou při Masarykově šedesátce, i když vidím nedohlednou šíři českého úhoru, do něhož tak hluboko zasadil pluh svůj Masaryk-oráč, i když vidím spousty rud a železa, jež překouti a zocelit by měl Masaryk-kovář! Z portrétu učence, filosofa, doktora, poslance, politika, publicisty, spisovatele hledí na mne velký statný kovář Riegrovy známé písně. Kéž rámě Jeho neochabne! Zdráv buď Mistře!“

Bohužel se Konrád Pospíšil nedočkal všech plodů své osvětové práce, ani zasloužilého uznání. Odkaz, ve kterém moderně formuloval lidsky přijatelnou výchovnou funkci školy a umění, zanikl ve víru následujících převratných událostí ve světě i doma.

Osudy jeho synovce, nar. 5. 5. 1873 v Novém Rychnově, JUDr. Viléma Pospíšila, však naznačují, jaké mohlo být místo Konráda Pospíšila ve světové válce a po převratu.

Vilém se stal po studiích parlamentním stenografem a zpravodajem českého sněmu. Za první světové války se podílel na činnosti odbojové Maffie, která vedla boj proti císařskému Rakousko-uherskému mocnářství za svobodu Československa. V nové republice se podílel na tvorbě finančních zákonů a jeho kariéra vyvrcholila jmenováním prvním guvernérem České národní banky. V roce 1926 byl zvolen předsedou finančního odboru Shromáždění Národů (OSN).

VI. Dokumenty

Časopisy i deníky zpravidla neuváděly jméno ani značku autora zprávy, pokud ano, je vždy na konci výpisu. Zprávy citované doslova jsou vždy v uvozovkách, ostatní jsem zkrátil, za použití slov a slovních vazeb v nich, tak, abych zachoval ducha zprávy. Nikdy nejde o moje svévolné hodnocení z hlediska dneška, pokusil jsem se o naprostou nestrannost. Žádnou zmínku k tématu v uvedených časopisech jsem nevynechal. Tiskové a pravopisné chyby jsem neopravoval. *(Moje vysvětlivky jsou v závorce ležatě.)*

Zprávy a citáty jsou vybrány z těchto periodik:

Č – Čas, celostátní deník, blízký realistické (lidové) straně T.G. Masaryka.

ČJ - Český jih, tradiční týdeník vydávaný v Táboře, zřejmě stranil státopravní (radikální) straně, ale podával objektivní zprávy o i konkurenčních stranách.

J – Jiskra, pokrokové noviny českého jihu a jihovýchodu vydávané v Táboře, čtrnáctideník a potom týdeník, blízký sociálním demokratům a později realistům.

TK - Táborský kraj, týdeník, blízký Mladočechům Dr. Kramáře, Jiskra jej charakterizuje jako „Staro-mladočesko-klerikální“, Čas jako protižidovský.

A) Poslední rok učitele Konráda Pospíšila v Pacově 1904.

J 9.1.1904 PACOV: Sylvestr Libuše stál nad úrovní podobných zábav, to zásluhou p. uč. Pospíšila. Poutala ovšem čísla domácích autorů K. Pospíšila, K. Červenky a technika B. Pospíšila. (*Zet' a syn.*)

Č 10.1.1904 Z Pacova: Pochvalná recenze na program sylvestrovský v Pacově – zásluha K. Pospíšila a spolku Libuše, který chystá také založení opatrovny. Program vyplnil jen koncert. „S potěšením jsme uvítali novinku, že se netančilo. Tento zvyk tancovati po každém koncertu a divadle, stal se u nás už hnusným ... po přednášce pořádané studenty na paměť úmrtí Jana Nerudy, naše mládež si nedovedla odepřít tance – při harmonice! Život našich studentů zasloužil by vůbec ostré, ale upřímné kritiky. Jsou mezi nimi i hrozní šosáci, kteří jsou odleskem našeho neupřímného společenského života.“

TK 1904 / č.4 (konec ledna 1904) a č.6: Na kritiku studentů v Pacově od studenta PhC Pakosty reaguje student IngC Teyrovský kritikou učitele Pospíšila, který pro něj není žádným vzorem.

Č 30.1. Z Pacova: Odpověď v TK „jeví nestoudnou tendenci snížit p. uč. Pospíšila a jeho celou rodinu.“

ČJ 23.4. V Pacově uspořádal Slavík koncert sólistů lublaňské opery a lvovské filharmonie. Zásluha sbormistra K. Pospíšila.

TK 14 / duben Pacovsko: Skvostný duševní požitek připravil nám na slovovzatý ředitel kůru p. Konrád Pospíšil předvedením překrásných Nešverových Pašijí s vložkami od hudebního umělce P. Pavla Křížkovského. ... Pan ředitel po celou zimu chorobou stížen byl...

J 18.5. Z Pacova: „V posledním čísle Nových Jihlavských Listů otisknuto nehezke tupení p. uč. K. Pospíšila, jehož zásluh o Pacov uzná i nepřítel.“

Č 5.8. „Jak žijeme? ... Sbornistr Slavíka (moje maličkost), člověk neopatrný, jenž neumí plouti vždy po proudu a hladit kočky po srsti, člověk čistých rukou, čistého svědomí, dobrák od kosti, ale prachšpatný diplomat, dovolil si (když ze sousedních spolků nikdo se nepřihlásil) přidělit jedno sólové číslo (árii z Dimitrije) slečně A. (israelitce), dceři zdejšího radního, kteráž po čtyři roky systematicky zpěvu se učila, majíc všechny kvality dobré pěvkyně... Na to se nehledí, že se u A. vždy česky mluvilo, české knihy a hudebniny kupovaly, české časopisy četly, což u jiných (těch hodných) židů těžko najíti. A nyní za to dostávají lidé nevinní. ... Nic však naplat, koncert bude přec, třebaže slečna A. odřekla účinkovati. (Škoda!) Ale já vím, že ušlechtilí nepřátelé Slavíka najdou si hůl novou a vlasteneckou, třeba ji předem odrazit. Je každému známo, že vojenské kapely nesmějí hrát píseň Hej Slované, Wacht am Rhein a Deutsches Lied, za to nemůže ani kapelník, ani Slavík, vojsko musí dbát předpisů, jenž jsou stejně přísné pro německé pluky jako pro české. Na případné námitky, proč právě vojenské a ne jiné kapely... odpovídám: civilní orchestr (žádný!) nemohl nastudovati v době osmi dnů průvod k České písni, civilní kapela přišla by čtyřikrát draže, ubytování její pak nemohlo by se omezit na den, sotva která (vyjma tělesa skutečně umělecká, jež nejsou naprosto k dispozici), vyrovnala by se kapele ustavičného cviku výborných mladých a svěžích sil (českých hochů!)... z vlastního popudu nabídla nám hrát Smetanův Tábor, ouverturu k Libuši, Čajkovského ouvert 1812 (oslava ruského vítězství nad Napoleonem!). ... To, myslím, stačí poctivým a soudným lidem a prosím tedy všechny, jimž jde o věc a ne o osoby, aby dopřáli laskavého klidu a pokoje všem lidem dobré vůle i mně. Máme potřebí pokoje k práci před koncertem i po něm. Za tuto laskavost slibuji jim vzdát se vší činnosti veřejné, ba i pobytu v Pacově. Lidé, co chcete více? V Pacově 2. srpna 1904 Konrád Pospíšil“

ČJ 13.8. Okrskový koncert župy Táboorské-Žižkovy v Pacově. Nadšený referát F. Pakosty, zakončený slovy: „Koncert byl pro město Pacov událostí prvního řádu, něco podobného pro veliké obtíže s tím spojené tak brzy neuslyšíme. A nejen jeho vyšší umělecká

cena vnitřní dala mu ten veliký význam, ale i okolnosti vnější, za jakých vznikal a vyvíjel se, přinesly mnoho poznání, i má tak sám veliký význam společensky-mravní.“

TK 33 / srpen Oslavy 30 let sboru Slavík dne 7. 8., přijel Hlahol z Tábora, Záboj z Pelhřimova, vojenská hudba z Jindřichova Hradce. Zpívalo 150 pěvců. Skladba Památce jubilejní na slova Konráda Pospíšila s hudbou Karla Červenky, učitele. Velkolepé!

J 17.8. Chýnovská schůze pokrokových vydařila se velice pěkně. Návštěva atelieru mistra Bílka, dík za ochotu s jakou mistr návštěvníky své přijal. Předsedou schůze zvolen p. uč. Konr. Pospíšil z Pacova. Řečník dr. Chalupný. Zásada národnostní autonomie, společná jak realistům, tak soc. demokratům apod. Z diskuse: Pracovat proti klerikalismu na jihu. „To potvrzuje i p. uč. Pospíšil: Na venkově všude bojujeme a narážíme hlavně na klerikalismus. I je opravdu vážnou otázkou, jak nejlépe konati práci pokroku. Že nutno ji konat organizovaně, zřejmo.“

J 17.8. a 24.8. „Z Pacova (Úvahy festivalové). Koncert u příležitosti 30letého jubilea zdejšího pěveckého spolku Slavík vydařil se nad očekávání každým směrem. Městu připravil mimo umělecký zážitek, jakého si jinde dopřátí nemohou, čest, jej nelze s obyčejnými slety, sjezdy a slavnostmi vůbec srovnávat... .. Festival odkryl nám mnohé... .. První, čemu jsme se podivili, byl drsný projev antisemitismu, osobně zabarveného. Následkem toho slečna A. vystoupila ze spolku. A z výboru nikdo ani prstem nehnul, aby ji dal satisfakci, ačkoliv je nejlepší zpěvačkou. A nejen to: v Jihlavských listech jsou podnikány útoky proti p. Konrádu Pospíšilovi, ale výbor ani jednou (ani v posledním případě), nedal mu za všecku jeho práci ve spolku náležitého zadostiučinění ... Členové Slavíka jsou nad tím rozhořčeni a také v ostatní veřejnosti pozorovati nelibost nad tím, jak některé osoby své zájmy a osobní svou nenávisť staví do popředí. F. Pakosta“

TK 35 / konec srpna Dopis z Chýnova: Udání, že tam byla schůzka prý „skupiny pokrokových“, asi 18 realistů, časistů, losvonromistů a podobných neznámých většinou cizinců z okolí (z Tábora, Pacova, Pelhřimova, Černovic a snad i odjinud) a vzbuzovala překvapení svojí zakukleností. Zdržení zaviněno pozdním dostavením se obětavého vůdce, známého israelity z Tábora. Potom navštívili koncertní zábavu Národní jednoty pošumavské, kde nevitáni.

J 31.8. Do Pacova: „Po událostech ... a na radu svých přátel rozhodl jsem se ustoupit z veřejného života za těchto důvodů: Mám zcela odlišné názory o pacovském životě společenském než většina, a tyto, zvláště pak jejich přímé projevy, nelíbí se mnohým. ... Budu po odchodu p. uč. K. Pospíšila státi osamocen, nechci tedy zbytečně své síly vyčerpávati. Až pacovská společnost ve své horší části stane se k odchylným názorům tolerantnější, až odčiní velký hřích spáchaný na p. uč. Pospíšilovi, ježž byla uštvala, jsem ku každé práci pohotov. ... V Pacově, 29. srpna 1904 Phst. Ferd. Pakosta.“ (*Totěž otištěno v ČJ 3. 9. 1904.*)

TK 38 – září 1904 Učitelem na měšťanské škole v Černovicích ustaven pan Karel Červenka.

TK 37 a pokračování v 39 a dále. Pacovsko (Úvahy festivalové). Protizidovská a protipokrokářská kritika, včetně hanobení zásluh Pospíšila a označení ho za nevlastence a napadání studenta Pakosty za jeho kritiku sokolského fangličkářství. S jednatelem Slavíka měl konflikt sbormistr K. Pospíšil a ne prý kvůli neuznání práce v Pacově, ale kvůli dceři Kamile svolil k záměně místa se zetěm Červenkou.

ČJ 10.9. List Sokola Pacov proti Pakostovi o Husových oslavách a dopis učitele Čermáka, jednatele Slavíka a činitele Sokola o tomtěz a o schůzi výboru Slavíka.

Č 28.9. Jihlavské listy chtějí být týdeníkem politickým „pro hájení zájmů národních, osvětových a hospodářských Českomoravské vysočiny“. Chtějí, ale nejsou. ... Pokrokové lidi skandalizují. Stačí jmenovat pravidelné dopisy z Pacova proti učiteli panu Konrádu Pospíšilovi, dopisy z Humpolce proti lékaři panu dru. Jiráskovi, dopis z Chýnova o důvěrné

schůzi realistů, jenž sprost'áctvím a pitomostí čísel. Takové sprost'áctví a takovou pitomost Jihlavské listy uveřejňují také 23. září, tentokrát ve verších a jest opět namířena proti panu učiteli Konrádu Pospíšilovi. Je trapné, že takový pamflet vychází z kruhů učitelských ... Kdo takový nevkusný škvár je schopen složit, ten by měl být ze školy vyhnán rovnou do káznice...“

(Jihlavské listy z tohoto období se asi nezachovaly, nejsou ani v archivu Národní knihovny ani Národního muzea. Vydával je stejný vydavatel Frank jako Táborský kraj.)

Č 2.10. Dopis čtenáře z Humpolce: „Korunou však hlouposti a skvrnou slušné žurnalistiky je „báseň“ z Pacova. Nezmění-li se směr Jihlavských listů, vzdám se vedení stále rubriky školské, neboť pro list, kde na jedné straně zásady a vznešené cíle se vytyčují a na druhé oběma nohama šlapou, škoda škrtnouti perem.“

„Dr. Chlum z Jihlavy nám dopsal, že politický spolek, jehož je předsedou, vydávání Jihlavských Listů převzal, ale redaktor je samostatný a Dr. Chlum nestojí za listem. Nemoha býti činěn zodpovědným za článek, jehož nízkou úroveň sám z celé duše odsuzuji.“

Č 4.10. Pacov a Jihlavské listy: „Pacovští účastníci výprav proti panu učiteli Pospíšilovi neuvažují, zdali je pravda, co Čas napsal, nýbrž rádi by věděli, zda to nepsal pan Pospíšil sám, zda s tím souhlasí aspoň a podobné další věci. Odpovídáme, ač se nás netázali: Co kdy pan Pospíšil do Času psal, to všechno podepisoval nebo šifroval, náleží to patrně k povaze jeho, že jedná vždy otevřeně a podepisuje se pod věci, kterých by se odpůrcové jeho neodvážili vyslovit ani za tmavé noci hluboko ve sklepě. Zdali pan Pospíšil s článkem našim – který psán byl od redakce – souhlasí nebo nesouhlasí, to je soukromá jeho věc, do které nejméně smí zasahovat učitelský sbor měšťanské školy. Členem sboru toho pan Pospíšil je arci, ale všechny ty novinářské štvánice proti němu vedou se pro jeho činnost mimoškolskou. Ostatně pravíme učitelskému sboru pacovskému tolik: Jakmile se zjevily hanopisy v Jihlavských listech a Táborském kraji, a hanopisy ty neomylně vycházely z pera učitelského, tenkrát měl býti svolán sbor učitelský a zastati se učitelské cti svého kolegy. To se nestalo, nestalo se vůbec nic na obranu kolegy Konráda Pospíšila. A teď se bude bouřit proti němu, když my vzdání ujali jsme se cti jeho, a když i mužové docela cizí, jako dopisovatel náš z Humpolce a dr. Chlum z Jihlavy pozastavili se nad sprost'áčkou „básní“ proti němu namířenou?“

J 19.10. „Z Pacova. Sláva zdejších organizátorů křížového tažení proti p. uč. Pospíšilovi a jeho přátelům stoupla. Vedle Času, který se nás několikrát tak pěkně zastal, ... všiml si „básně“ i Moravský kraj, jež rediguje známý žurnalista, sympatický Josef Svozil, kněz nedávno z církve katolické vystoupivší. ... Podotýkám jen, že Svozil není ani realista, ani Časista.“

TK 43 / konec října Stanovisko Zastupitelstva města Pacova ke sporům v časopisech.

ČJ 5.11. „Z Pacova. Učitelský spolek zdejší „Komenský“ porokovav ve své výroční valné schůzi o neslýchaném tupení cti učitelstva ve člancích Času dne 28. září a 3. října učinil následující projev: Ohražujeme se co nejdůrazněji proti nepravdivým a udavačským zprávám..., protože žádný učitel se činu...ani přímo ani nepřímou nedopustil. Ví-li dopisovatel Času, že pisatelem veršovaného dopisu v Jihlavských listech ze dne 23. září jest učitel, ať ho jmenuje. ... Předseda Jan Krejča

TK 45 / listopad Bylo otištěno již jinde stanovisko učitelského spolku „Komenský“ proti Času. Také protestujeme proti básni Vašek podobojí.

ČJ 10.12. Z Pacova. 6.12. koncert pořádaný Sokolem, sbor Slavík dirigoval výborně p. Čermák. Informuje Přemysl Otakar Plaček

Č 16.12. „Z Pacova do Pačova. Všem, s nimiž se písemně stýkám, oznamuji tuto, že od Nového roku 1905 budu již v Černovicích u Tábora. Volil jsem dobrovolně toto exilium, vida, že je svrchovaný čas zachrániti zbytek sil, vyčerpaných šestnáctiletou neúnavnou prací ve všech oborech duševního života pacovského, za niž jsem vděku nežádal a také nesklidil.

Nehnul jsem prstem, abych se hájil proti pomluvám a pranýřování všeho druhu, nevinnému netřeba se hájiti. Kdo mne zná, ten ví, kdo mne špatně zná (těch je mnoho!), co mi po něm – kdo mne nezná, co mu po mně?

Odcházím s hrdým čelem a vztýčen, s klidem uzavírám svůj účet pacovský, odcházím s čistýma rukama, čistým srdcem a čistou myslí. Přiznávám, že nikoliv s lehkým srdcem. Opustiti své valy a tak mnohá drahá místa, opustiti konec konců přec jen dosti zbylých přátel a drahých srdcí, to bývalo mi kdysi nemožným, avšak dobří moji „přátelé“ postarali se, aby i po této stránce bylo mi usnadněno. Odejdu tiše a klidně, jak jsem přišel. S Bohem! V Pacově, 13. prosince 1904 Konrád Pospíšil“

J 21.12. „Z Vinohrad do Pacova: ...nezabrání, aby se nepsalo o Pacově jako o Polámané Lhotě, když lidé se z novin o Pacově dozvědí jen tolik, že člověk takový jako učitel Konrád Pospíšil po 16leté neúnavné práci ve všech oborech duševního života pacovského je odtud v pravém slova smyslu vyštván a když úsudek o pacovském veřejném životě možno si utvořiti jen z nadávek, pomluv a lží, kterými jsou zasypáváni p. učitel Konrád Pospíšil a student Ferdinand Pakosta ve všech vůkolních copatých žurnálech za to, že se nebáli ukázat málo vábné stránky maloměšťáckého života v Pacově. – Až Pacov pozná, koho ztrácí v p. Pospíšilovi, jehož všude jinde si váží a také tábořská veřejnost velmi dobře ho zná a dovede oceniti, až cizinci dají cítit Pacovu, jakou „čest a slávu“ mu zjednal Teyrovský a všichni, které on svým jménem přikrývá, pak snad i v Pacově prohlédnou. Pak ale všechny ty lži a pomluvy neuškodivše těm, na něž byly namířeny, padnou na původce. Však je vidět z dopisu p. učitele Čermáka, že i v Pacově začíná být již úzko z té ostudy. Král. Vinohrady, 17. prosince. J. Kolář“

B) Následky roku 1904

TK 1905 / 1 Výměna: Cís. kr. zemská školní rada v Praze povolila, aby p. Červenka, učitel měšťanské školy v Černovicích zaměnil své místo se svým tchánem p. učitelem Pospíšilem z Pacova. Výměna nastala dnem 1. ledna.

Čas v č. 347 slovy akademika J. Koláře popsal dojemné loučení p. Pospíšilovo, jenž „po 16leté neúnavné práci ve všech oborech duševního života pacovského je odtud v pravém slova smyslu vyštván.“ – s tímto názorem polemizují IngC. Teyrovský, současný vedoucí ochotníků v Pacově a Ferdinand Čermák, učitel, vedoucí Sokola a jednatel i sbormistr Slavíka.

J 4.1.1905 „Pacov. ... Stane se zajisté, že i osvětová práce p. K. Pospíšila, nyní znehodnocená, po létech uváděna bude jako nová a „domácí“. Ale zasloužil by jako jiní, kteří nyní jsou opodál pozorovateli, aby jejich průkopná práce osvětová byla přičítána jim. V Počátkách o novém roku 1905 Dr. Jindřich Hoffer.“

C) První rok Konráda Pospíšila v Černovicích a boj o založení Jednoty Komenského (1905)

Zprávy a citáty jsou vybrány z těchto periodik:

Č – Čas, celostátní deník, blízký realistické (lidové) straně T.G. Masaryka.

ČU - Český učitel, věstník zemského ústředního spolku jednot učitelských v království českém – týdeník.

J – Jiskra, pokrokové noviny českého jihu a jihovýchodu vydávané v Táboře, čtrnáctideník a potom týdeník, blízký sociálním demokratům a později realistům.

PB – Posel z Budče – týdenník vychovatelský pro národní učitelstvo.

UN – Učitelské noviny, celostátní týdeník.

Č 5. – 8.6.1905 referuje o tábore lidu, který se konal 4. 6. v Táboře a který přijal resoluci, v níž požaduje svobodnou školu bez tíhy klerikalismu a byrokratismu, v níž by vyučoval vzdělaný a svobodný učitel, hmotně zajištěný. Tábor svolali sociální demokraté a pokroková strana. Před redakcí Táborského kraje potom provoláváno: „Pryč s udavači a tupiteli našeho studentstva a profesorů!“

J 21. a 28.6., 5. a 19.7. Výchova, školství. O škole měšťanské. Časové úvahy Konráda Pospíšila. „...ku kterým se hrdě hlásiti budeme ještě po létech: míním tu zřízení prvního reálného gymnasia v Táboře, první to jednotné školy střední, která bohužel nepřízní doby a nepochopením ideje dočkala se svého pádu,...došlo k úplnému odloučení gymnasia od reálky, k nákladnému zřízení dvou ústavů, jež od ideálu jednotné školy střední nepoměrně jsou vzdálenější než blahé paměti ústav Křížkův...“ Atd. Úvahy o tom, že po odchodu lepších žáků na měšťance zbude žactvo nenadané. „Jak úsilovné práce je tu třeba, aby škola neklesla na polepšovnu! ... V přípravě pro praktické povolání nenahradí nikdy střední škola (nižší) školy měšťanské.“ Rodiče mylně usuzují, že reálky vychovávají jejich děti pro život praktický, ale není tomu tak. „Dobře zřízená, samostatná škola měšťanská, tj. škola s vlastní správou, na níž působí skuteční odborníci, má pak nemalý vliv na rozvoj kulturní a industriální. ... Mnoho jest míst tak šťastných, že popřál jim osud učitelů, jichž rozhled nekončí slabikářem a jichž činnost neomezuje se na rozvrh hodin, bohužel nebývají právě tito učitelé oblíbeni, ba doznávají často krutého nevděku. ... Jakou cenu má pro rodiče, mohou-li ponechat ve své přirozené a nejlepší výchově vlastní, jakou cenu má pro dítě, může-li aspoň do svého 14. – 15. roku prodloužit štěstí domu otcovského, dovedou posouditi jenom rodiče, milující své děti nade všecko. ... Zemský výbor král. Českého jakoby neznal ani význam a cenu škol měšťanských, zamítá poslední dobou i ty oprávněné žádosti, jež i zemská školská rada, zajisté již dosti opatrná, v zásadě doporučuje. Je to zajisté smutné faktum... My přicházíme všude „po funuse s křížkem“, hádáme se o oblaky státního práva a mraky rusko-japonského konfliktu a padáme přitom přes kameny nejnutnějších potřeb národa! 6. 6. 1905 Konrád Pospíšil.“

Č 23.6. „Provolání učitelstvu českému a všem přátelům svobodné školy. V době nejvyšší vážné, kdy nepřítel, Reakce, stojí již před branami, nezbyvá, než rychle obsadit hradby, spořádati voje, semknuté společnou ideou. ...žádají založení Svazu pokrokového učitelstva všech kategorií škol od obecné až po vysoké, jakož i přátel školství vůbec v době nejbližší, bez odkladu. ... Pryč s pohodlným a farizejským názorem, že školství naše je dobré, dokonalé, naše školství není školou moderní, jak se jí přezdívá, naše škola je marastický stařec, jenž svou úlohu dohrál,...stařec, na jehož místo musí nastoupiti legitimní syn, zplozený z národa Duchem doby, ne plod kukaččina vejce neupřímného a zkrachovalého liberalismu, přinesený z cizích lesů. ... V Černovicích dne 15. června 1905 Konrád Pospíšil, učitel měšťanské školy.“

UN 30.6. „Zprávy: Svaz pokrokového učitelstva. Co mnohému z nás již dávno na mysli tanulo, co však dosud jen jako hlas oposice proti nynější správě ústředního spolku tiskem vyslovováno bylo, to nejnověji projevil a po tom neodkladně volá kol. K. Pospíšil z Černovic. ... dříve mnozí na mysli měli jen jakési volné sdružení učitelů duševně spřízněných v přesvědčení politickém a ve snahách sociálních. Celkem však požadavky p. Konrádovy souhlasí s požadavky volného sdružení: boj proti kastovníctví a separatismu v učitelstvu, proti kšeftování s politickými stranami a proti vznášení se učitelstva nad stranami, proti byrokratismu a t. d. ... - snad by bylo lépe, kdyby sám nejprve svolal schůzi stejně smýšlejících, na té by se pracovníci zvolili nebo přihlásili.“

Č 3.7. na titulní straně: „Svaz pokrokového učitelstva a přátel školství. ... Podávám některé dodatky a vysvětlení... Úkol Svazu bude trojí: 1. Obrana proti živlům zpátečnickým a proti zneužívání školy. 2. Reforma školství od kořene (školy obecné) po

korunu jednotné školy vysoké. 3. Systematická výchova lidu vzděláním mimoškolním. ... Posléze prosím, aby nebylo mi ve zlé vykládáno, že svolávám hotovost sám: nechci býti více aniž se zdáti hasičem, který vida nebezpečí, signálem svolává sbor: až se druzi sejdou, najde se i velitel. Mně nenapadá snad veletí, půjdu tam, kde mně místo vykáží. V Černovicích, v den Husův 1905. Konrád Pospíšil.“

PB 28.6. na titulní straně: „Černovický návrh. ...co vlastně chce autor svolání? ...která idea jest nám bližší, zda myšlenka stavovského upevnění, anebo velká myšlenka všeobecné pokrokové reformy školy? ...obě jsou nám vlastní a může nastati spor jen o tom jestli...může se myšlenka druhé tolik pozornosti a práce věnovati, kolik zasluhuje. Chtěl-li to p. Konrád Pospíšil povědět a za tím účelem spisovatele, žurnalisty, profesory, učitele, poslance, soudce, otce i matky spojit, pak pověděl rozhodné slovo a z a s l u h u j e b e z o d k l a d n é a p l n é p o d p o r y.

PB 12.7. „Pan Konrád Pospíšil učinil podrobnější projev v Čase. Po tomto vysvětlení nebude v Čechách učitele, který by pomoci myšlenky této odpíral.“

ČU 5.7. přetiskl pod názvem Iluze a dým celé svolání. Komentář slíbil v dalším čísle a do autora se zle pustil 13.7.„Mluvení o službě dvěma pánům je prázdný žvást. ... Zdá se nám, že p. kolega zaspal poslední desetiletí! ... Ale co staví? – jen prázdná slova, neujasněné požadavky, mlhu, dým. ...myslíme, že školství naše není tak špatné, jak to fanaticky černě líčí... a volá, jakoby spadl z měsíce: Utvořte Svaz! Prvé dá se provádět bez Svazu p. Pospíšilova, účinněji a konkrétněji v institucích stávajících – do jisté míry se také provádí. Druhé zůstane...navždy úlohou Svazu všeučitelského, o nějž usilujeme my... ... Pro třetí již založeny jsou instituce, časopisy, literatura. Návrh...je jistě míněn upřímně, ale zůstane na papíře jako podobné projekty volných sdružení. Ke každému podniku je třeba: hlavy, údů a – kapsy. Trochu více střízlivé rozvahy, konkrétnosti, reálnosti, doporučujeme především našim – realistům! Neboť vésti lid nikoliv k utopiím...je také – kus lidové výchovy. (K-n)“

Č srpen a září Na výzvu reagoval František Drtina v seriálu K reformě učitelského vzdělání a další učitelé. Konrád Pospíšil v téže době uveřejnil na pokračování vyprávění V německé škole. Hlídka školská uveřejňovala denní reportáže z desetidenních univerzitních kurzů pro učitele v Hranicích, kde mj. přednášel právě prof. dr. Drtina, prof. Heveroch a prof. T. G. Masaryk. Ten podle reportéra Aloise Vavříka udal směr: vytvořit organizaci duchovnou a hospodářskou ze 20 000 českých učitelů. Následoval seriál od menšinového učitele v severních Čechách: „České“ školské úřady.

ČU 2.8. O reformě učitelského vzdělání : „...pozbýváme důvěry, že by mohl býti prof. Drtina vůdcem učitelstva... Pozor na pana prof. Drtinu!“

UN 11.8. „Svaz pokrokového učitelstva a přátel školství. Pan K. Pospíšil vysvětluje ve Volné Myšlence 1. srpna podrobněji úkol spolku jím navrhovaného. Škola má sloužit potřebám národa, tomu však dostojí pouze volná škola, zbavená útlaku vládního a klerikálního. Škola musí být národní a moderní... ..proto znova vyzývá, aby se ke spolku tomu přihlásili všichni, jimž jde opravdu o svobodnou národní a moderní školu.“

Č 26.8. „Pomníky a pamětní desky. Máme v Čechách již hezkou řádku pomníků... .. Nebylo-li by krásné postavit místo pomníku zděnou, úhlednou besídku (jakousi kapli), vyzdobenou uvnitř i vně...obrazy ze života Komenského, v jejímž středu byl by kamenný stůl, obklopený sedátky. Na stolku mohly by býti položeny (nebo připevněny) tři nebo čtyři pevně svázané knihy, např. v první Hlubina bezpečnosti s Kšaftem, v 2. Labyrint, v 3. životopis, ve 4. obrazy, výňatky, aforismy z děl. Besídka stála by v hájku mezi cestičkami, obklopena stromovím, vybízejíc tu k útulnému posezení v chladu a zahloubání do těch drahých, milých knížek... .. V Černovicích 23. srpna 1905 Konrád Pospíšil.“

„Poznámka redakce: Kolega náš Karel Pelant navrhoval již před půl rokem stejnou myšlenku pro domek Nerudův v Praze... Prioritu myšlenky bude však mít ten, kdo první takový pomník postaví.“

Č 30.10. „Kronika denní: Za volnost školy. Vyzýváme přátele školství, aby zítra... navštívili schůzi v Plodinové burze, pořádanou spolkem Aug. Smetana, na které promluví p. K. Pospíšil, učitel a spisovatel, o Svazu pokrokového učitelstva a přátel školství. Vstup volný.“

J 31.10. Kroužku pokrokových židů v Táboře přislíbil přednášku spisovatel p. G. R. Opočenský. Kromě toho přislíbili přednášky pp. F. V. Krejčí z Prahy, Konrád Pospíšil, učitel měšťanské školy v Černovicích, prof. Filipovský, Dr. Brambergr z Prahy, učitel Švehl aj.

J 1.11. referát o Pospíšilově přednášce: „...cenná tato přednáška vyjde zajisté tiskem... .. Není divu, že bohatá a zajímavá řeč tato byla velmi často přerušována potleskem, jenž nakonec změnil se v neutuchající bouři, která na vyzvání předsedy schůze byla doplněna povstáním, čemuž účastníci radostně a s novým potleskem vyhověli. Byl to zasloužený dík přednášejícímu: náčrt jeho jednotřídky, kde učitel a děti jsou jedna rodina, nevymizí nikomu z paměti.“

Č 2.11. Havlíčkův sen „o jednotě Komenského“. Jak dlouho zůstával snem!? Dochází však uskutečnění: Zaznamenáváme jen, že do zařizujícího výboru zvoleno 19 členů: (mezi jmény je učitel Pospíšil).

Č 3.11. Jednota Komenského. (*Dlouhý referát*) „Poradní schůzi zahájil pan učitel Konrád Pospíšil z Černovic u Tábora. ... přečetl pozdravné telegramy... a promluvil o významu jednoty, jež má být spolkem pro reformu školství, jíž jest u nás svrchovaně potřebí ve všech směrech. Třeba je zbudovati školu novou, svobodnou, národní. Národní musí býti škola naše nejen jazykem, nýbrž duchem... .. Po řeči p. Pospíšilově provedeny volby, při nichž zvolen předsedou prof. Čáda, místopředsedy prof. Novák a učitel měšťanských škol p. J. Mrazík, zapisovatelem učitel Mauer.“ Dále je popsána diskuse, návrh programu přednesený prof. Drtinou, volba přípravného výboru atd.

UN 3.11. „Poradní schůze ... měla přes nevlídnou místnost, do níž byla svolána, ráz přátelský a podala důkaz, že již dávno podobný spolek, v němž by se sdružovali pokrokoví živlové ze všech vrstev inteligence, u nás zřízen býti měl... ..- Jako predehra ku zmíněné schůzi byla večer dne 31. října populární přednáška p. K. Pospíšila o volné škole v Plodinové burse před velmi četným posluchačstvem.“

J 15. a 22.11.1905 „Jednota Komenského konala poradní schůzi dne 1. listopadu t. r. v Praze. V posluchárně paed. semináře tísnilo se na 200 účastníků různých povolání, shodných myšlenkou... .. Zastoupeni byli učitelé všech kategorií, lékaři, redaktoři, akademici aj. Myšlenka ustavení jednoty byla přijata s úplným porozuměním a s velkou důvěrou v její příští působnost. Původce její, p. uč. Konrád Pospíšil, zahájil schůzi... .. Dosud neměli jsme orgánu sjednocujícího, nebyli jsme na stráž, když se jednalo o školy. ... Vzdána sporů a bojů stran organizací stavovských bude autoritou všem, sjednotí v práci a upřímné snaze o lepším přátele školy ze všech táborů Tomu zdar! Carmen.“

D) Vítězství 1906

UN 6. 4. „Z Jednoty Komenského. Dne 1. dubna konala se ... poradní schůze, na níž byla schváleny stanovy spolku, aby mohly býti zadány k úřednímu schválení. ... Dosud přihlásilo se 123 členů...“

Věnujte, prosím, ještě pozornost ukázkám z díla, které jsem pietně opsal z týdeníku Čas.

VII. Z tvorby

Uvádím jen soupis prací z omezeného období a jen z jednoho časopisu. Mějme na paměti, že Pospíšil přispíval do mnoha, viz předchozí kapitoly.

Soupis prací Konráda Pospíšila v příloze týdeníku Čas „Besedy Času“ v letech 1903 – 1910 (ročník 1909 se mi podařilo objevit v novinovém archivu Národního muzea)

Tříděno podle obsahu a formy prací: B – básně původní, P – próza původní, DK – dětský koutek, U – úvahy a různé články

Ročník	rok	strana
VIII	1903	
P	Trojí vláda	29
	Zpívající labuť	105
	Stávka	141
	Splašený kůň	157
	Kvetoucí trní	198
	Pobožnost	308
	Pampeliška	341
	Zazděné dveře	385
DK	Jarní zábava	150
U	O hudební výchově naší mládeže	297, 306
IX	1904	
B	Za Ant. Dvořákem	188
	Vašek pod obojí	217
	Trávník – mecenáš	339
	Hra pašijová I a II.	341, 399
	Přítel, jenž mne miluje	366
P	Srdce a oči	17
	Jelen	121
	Fluorescence duše	212
	Pes a vůl	317
	Marie a Marta	329
	Pravda	396
DK	Odměna	77
	Fanda a srnec	94
	Jak jsme s Fandou skládali přání	190
	Obr a trpaslík	342
	Fandův kůň	374
	O jahodách	402
	O hnízdě divokého holuba	402
	O zajíci a žábě	402
	Proč mravenec má přeražený kříž	402
	Proč vůl chodí pomalu	402
	O sněhu a sněžence	403
	Proč se psi navzájem očichávají	403
	Malý hrdina	403
	Maminkám	404
U	Humor pedagogem	330, 339, 349
	Jan Jílek (román T. Novákové)	321, 333

X	1905	
B	Hra v šachy	65
	Flachsmann vychovatel	317
	Pegas	386
P	Macecha	28
	Kotě a myš čili Hodní a zlí	52
	Husy	83
	Po dnech slávy	115
	Sáfin	217
	Velká stopa	305
DK	Fanda svatebčanem	126
	Chudý a bohatý čili Petr a Pavel	190
	Moje první cestování I	293
U	Budoucnost hudby	251, 258, 266
XI	1906	
B	Učená myš	101
P	Hospoda	3
	Stygma	392
DK	Malý a velký peníz	182
	O malé Vincince	303
	Moudrá husa	327
U	Velké jubileum	33
	V Kupkově výstavě	123
XII	1907	
B	Legenda Luhačovická	283
	Posvěcení chrámu	393
P	Vávra postilion	25
	Poslední poustevník na Táborsku	172
DK	Moje první cestování II	294
U	(O Popíšilově práci o dívčí výchově)	231
XIII	1908	
B	Jednomu ze dvanácti	335
P	Srdce ztracené	75
	Skizy	153
	Slabikář a poezie	335
DK	O muži, jenž rozdával zlato	320
U	O potřebě nového zpěvníku pro školy obecné	257, 267, 287, 349
IX	1909	
DK	Dvoje vánoce	7
	Kající Petr	111
XV	1910	
P	Tichý soused (Dru Velemínskému)	36
DK	Zvěřinec	8

VIII. Ukázky díla se vztahem k Černovicím

A) Báseň, uveřejněná 26. února 1905 na titulní straně Besed Času (*po odchodu z Pacova a příchodu do Černovic*)

KONRÁD POSPÍŠIL: HRA V ŠACHY

Večerů ztracených vzpomínám maně,
dlouhých to večerů, nudných až k smrti,
se starou paní když v šachy jsem hrával,
zatím co soudruzi líbali děvy ...
dlouhých těch večerů, ospalých, líných,
ztracených večerů, ztopených nudou,
večerů otravných, protivných, zkyslých,
jako ty úsměvy stařeny dvorné.

Pokojem prohřátým, jalovce vůní,
sykotem jablek, jež pekla se v troubě,
tikotem hodin a mdlou lampy září
vlekla se Nuda, jak Podsvětí stíny.

Myšlénky těkavé, toulavé děti,
těžko se poutaly k úkolu svému:
uvyklé stavěti čarovné zámky
čarovné zahrady Královně srdce.
Ruka jen bez duše řídila tahy,
ztrácel jsem sedláky, koníky, věže,
chyba tu za chybou – nerovný zápas! –
výsledek jediný: šach mému Králi.

„Bude snad lépe vám svědčiti dáma,
mladistvý rytíři!“ nabídla paní.
Bylo mi lhostejno – hráli jsme dámu,
nuda zas, prohra stíhala prohru.

- Hodiny mžouraly posměšně šerem
na mne, jak přemáhám kypící vzteky,
potě se horkem a zmítaje touhou,
brzo-li skončí se zdlouhavá muka,
nucené hovory, poklony liché,
jalové fráze a omšelé vtipy,
obřadným pokynem, polibkem ruky ...

- Tak hraji dosavad v nudě a vzteku
s jizlivou Sudičkou života šachy,
prohra tu stíhá zas prohru jak tehdy,
ztraceno všechno již: Král můj i Dáma!

Udušen, utopen ve vlnách hořkých
nemám již odvahy, nemám již síly,

rázem bych rozdrtil šachovou deskou
jízlivé stařeny vrásčité čelo!

Marno vše! Lépe hrát sotva již budu,
výhru jen jednu znám: bolest a nudu.
Večerů ztracených srdce jen želí:
Otráven, utracen život můj celý!

B) Povídka, uveřejněná v Besedách Času 7. ledna 1906 (*Černovický autoportrét*)

KONRÁD POSPÍŠIL: **HOSPODA**

Žhavě bílá okna usínala mdlobou, osiřevše mezi osleplými družkami průčelí zájezdní hospody, usínal i hluk a chraptivý zpěv uvnitř, a matné stíny modraly přítokem svítání.

Starý Kazda zdvihl konečně – poslední z posledních – těžkou svou hlavu a zaplativ bankovkou účet prohýřené noci, vrávoral ze světnice.

Šenkýř schovav bankovku do velké kožené prkenice, s pohrdlivým úsměškem provázel vrávorajícího sedláka, jenž draze platíval probdělé noci, a vystrčil jej takřka ze dveří, zaklel opovržením.

Když zvonilo poledne, zdvihl se tlustý hodinář Kvěch. Nenadál se, že je již tak pozdě. Z rána bolela ho trochu hlava – jak obyčejně – a tu se šel projít a zašel po starém zvyku na osminku, druhou pak a třetí, nějaký párek nebo kousek čerstvé pečínky ... „Takových Kvěchů pět“ říkával kmotr šenkýř, „a nakašlu na celé město“. Ale málo vděku bylo znáti na šenkýři. Dobíral si často vydatného hosta vtipy někdy trefnými a břitkými, někdy neomalenými, a když Kvěch odcházel, udělal za ním pohrdlivý posuněk. Věděl, že po obědě přijde zase.

A k večeru, než sešli se bulkaři, šístkaři a tarokáři, odcházel prošedivělý pán, jenž vysedával odpůldne při třetině piva (které nikdy nedopil) v besední místnosti sám, čta noviny, dumaje a zapisuje po chvílích něco do notesu. Žil jen svým knihám, ruchu města se stranil. Jen někdy zakmitla v něm stará horečka, býti svatým Františkem a kázati ptákům a rybám městských spolků. Elita ním pohrdala, lid ho nepochopil, šenkýř z něho neměl užítku.

A přec, kdykoliv odcházel, šenkýř podával mu, jindy nepřiliš ochotný, klobouk a hůl s opravdovou úctou a provázel ho zdvořile ke dveřím, jež mu otevřel, ještě se ukloniv.

Tak různě a podivně doprovázel šenkýř své hosty: vytušil vrozeným instinktem, kdo hospodu jeho znečišťuje, kdo ji profanuje, a kdo – posvěcuje.

C) Úvaha, zveřejněná 22. dubna 1906 v Besedách Času

V KUPKOVĚ VÝSTAVĚ

„Á, to je Frantík! A jak se trefil, jako živý! I tu svou kůži dobře nakreslil – on je dřolíčkovatý od neštovic. ... A vousů má, že by si je měl uvést do pořádku!“

Tak pan Líznar, bývalý obchodník z Dobrušky, bodrý starší pán, hlasně zahovořil při pohledu na portrét malířův ve výstavě. A když několik lidí, zvědavých na muže, jenž Kupkovi říká „Frantíku“, se shluklo tázavě kol něho, vysvětloval:

„Znám ho jako kluka. Bože, u mne se něco namaloval! Stále ho vidím, jak kreslí a to takovými čarami, jakoby zedník tužkou maloval! Ale bylo to vždy všechno dobré, takže i rodiče mu to trpěli ... Kdybyste přišli ke mně do Dobrušky, mám tam v altáně jeho nejprvnější obrazy: Karlštejn, Frimburk, krajiny, všechno v oleji! Povídám: „Frantíku, když tak umíš kreslit, zkus mi vymalovat altán v barvách!“ Tak že ano, koupili jsme barvy, v hrníčkách rozdělali a Frantík začal malovat. Plác vždycky trochu barvy jako zedník maltu, a

já povídám: té barvy je moc, on na to: to musíte popojít, pak to uvidíte! Popojdu, vskutku, jako živé! A Frantík vždycky kousek namaloval, popošel zpátky a radostně opakoval: to se nám to daří, to se nám to daří, a tak mi celý altán vymaloval...“

„A co maloval ještě?“

„Všechno, co se dalo: také jednou celou Dobrušku namaloval a tak krásně, že jsme se až divili, kde se to v něm bere. Přijde kníže Lippe-Schaumburk, ukázali jsme mu obraz a on povídá: „Kdo to maloval?“ „Kupka, a jen tak ze sebe, samoumělec!“ „To není možná“, povídá, „to není k uvěření!“ já však řek: „Pánové, upišme každý něco, a kupme obraz pro obec! Každý jsme něco upsali, sebrali jsme 120 zlatých a dali Kupkovi. Obraz dosud visí v Dobrušce v parku.“

„V parku?...“

„Totiž v divadle v parku. A jinak maloval všechno, všechnynko. Jednou přišli k nám cigáni. Frantík povídá: „To bych si je rád vymaloval, ale bojím se, aby mi něco neudělali, pojd'te se mnou!“ tak jsme šli, Frantík zůstal stranou a já šel si dát hádat. Vezme mě za ruku cigánka, taková hezká, a hádá! Vrátím se a povídám: tak co, chytil si něco? A Frantík mi ukazuje děti, starou cigánku, jak kouří z fajfky, a jak ta mladá mně drží za ruku. Povídám: „Hned to vyradýruješ, chceš mi dělat ostudu, aby si lidi na mne ukazovali a se mně smáli?“ A tak to Frantík musil vymazat, ale bylo to ku podivu, jak za tu chvíli toho hodně vykreslil, a zase těmi svými hrubými škrty.“

„Z paměti maloval také?“

„O taky! To byl velký fantasta, byl zamyšlený, více do sebe, přemítal a četl, takový filosof to byl. Měli jsme tam takovou velikou hromadu kalendářů, všechno z nich obkreslil a přečetl. Ani si holek nevšímal, nebyl po nich. Jen jednou mi povídal o jedné švadleně: „Ta se mně líbí, náramně!“ Myslel jsem si, že se probouzí v něm láska a povídám mu: „Pusť to z hlavy, to je jen švadlena, ty dostaneš lepší, až budeš velkým umělcem.“ A Frantík na to: „Ale já si ji nechci vzít, to jen to její tělo je tak hezké, že bych ji hned maloval!“ Vida, já jsem myslel, že je zamilován a on zatím se na ni díval jako malíř! A tak se díval všude. Když šel do divadla, tak mně říkal: „Já se na to nemůžu ani dívat, jak ti naši ochotníci hrají! A když vyleze Š. – to je kominický mistr -, tak radši dám hlavu pod kabát!“ A dával! Za to pimprlová komedie, to bylo něco pro něho, na ni chodil raději než do divadla.“

„A jak byl stár v té době?“

„Asi tak patnáct – šestnáct, učil se sedlářem, nechal toho, poněvadž byl mistr příliš přísný a šel na průmyslovou školu, odkud mu dal doporučení do Akademie ředitel Studnička. Doma neměl na růžích ustláno. Otec jeho byl u nás městským tajemníkem, matka mu zemřela a dostal nevlastní, má ještě bratra řezníka a sestru. A tak byl více uzavřený a ne tak do světa.“

„Kdy pak začal nejprv kreslit?“

„To dostával z pouti dotýkané obrázky, svaté Jany Nepomucké, svaté Václavy a to se mu líbilo a kreslil je asi tak veliké, jako tady tyto...“

A bodrý pan Líznar ukázal právě – na cyklus „Náboženství“ ...

„Nevěříte, že se tomu usmíváte? Je to pravda!“

„I věřím – ale myslím si právě na něco velmi časového: o prstu božím a o tom, že se Vesuv žádným způsobem zacpat nedá ...“

Pan Líznar se na mne díval, ale zdá se, že mi nerozuměl.

K. P.

D) Povídka, uveřejněná v Dětském koutku Besed Času 30. září 1906 a přetištěná v časopisu Černovický kraj 1939 / 3.

MOUDRÁ HUSA

Čí je to husa? Půlpitlova. Půlpitlovi jsou chudí lidé, nemají nic než nějaké to políčko, dva páry silných mozolovitých rukou, starou husu a malou holčičku, kterou si na jaře přinesla Půlpitlová s pole – šla na trávu, že ožne mez, a přinesla sotva půl nůše trávy a v zástěře zaobalené dítě! Půlpitlovi bydlí v malé světničce do dvora – dvě malá okénka – a mají všeho pomalu. Když Půlpitlová holčičku přinesla, neměla ji ani do čeho zavinit. Hodné sousedky pomohly, čím mohly: půjčily jí opálku – zatím místo kolébky, daly jí prádélko, Pepča Jungova zrobila honem čepičku, a bylo po bídě. Dítě mělo se k světu, jen co je pravda, matka nestačila je dokrmovat kaší. A ve světničce bylo veseleji, bylo již o koho se starat, o kom povídat a s kým se těšit. Na husu, strou přítelkyni se při tom pozapomnělo. Ale husa, jako by věděla, že to jinak nejde, nehoršila se. Každého rána, když se vyhrabe ze svého koutku v udírně, kde má svůj příbytek z milosti řezníkovy, oklepá se trochu a upraví peří, vybatolí se ze dvora vraty, přejde dlouhé náměstí a odtud dolů do ulice na „Pršín“ přes most k potoku. Zná tu cestu, jak své – pardon! bot husa nenosí – inu zná ji tak, že by po tmě trefila: v zimě, v létě, každého dne chodívá tudy sehnat nějaké to živobytí na potoce. Moc toho tam nepopadne, ale přece něco, - nu a voda, to je její živel, a pršínský potok, je po celý rok plný čerstvé dobré vody. Nějaký kus potravy cestou se najde – naše husa z toho ovšem neztlostne, je jako lunt, ale slouží jí zdraví a ujde neodvratnému osudu svých tučných družek. Jen peří jí oškubávají, to je vše. Bolí to ovšem, ale bez bolesti není života, něco za něco! Mimo ty okamžiky, kdy jí hospodyně vytrhává jemné prachové peří z prsou – není to tak hrozné – a trochu té zimy, když potom oholena si vyjde, nemá si nač stýskati. Jsou i chvíle radostné. Hovor se starými známými je tak příjemný, - má vážnost mezi nimi, i Laboutků houser časem s ní kamarádí. A vrcholem štěstí bývá, když snesla několik pěkných vajec a vysedí malá žlutá housátka jako kanárky a když je poprvé vyvede na Pršín na potok! Jde tu hrdě, jako by to ani ona nebyla – stará skromná husa Půlpitlova, jde jako královna se svými miláčky přes náměstí a zdá se jí, že je tu vše vykrášleno, obnoveno. Malé domky smějí se na ni přívětivě svými okénky, od nichž se odráží slunéčko zrovna do očí – lidé ustupují s cesty, kluci malí utíkají, když je varuje svým sykotem. A kamarádky husy těžko tají závist, jen tak co to své obvyklé „Pán Bůh požehnej!“ procedí. Stará vidí, že přátelství sousedek chladne, ale nedbá toho: má své přátele, svá droboučká stvořeníčka, své kanárky, své pučky malounké, svá housátka. A nestačí se v nich zhlížet, jak pěkně plovou, jak rostou. Rostou den ze dne. Hle, už jsou slečinky! Žluté dětské šatečky svlékly a jsou bílé jak na prvním plesu. – rostou, rostou, přibývá jich, přibývá, ale lásky v nich nepřibývá. Odvykají matce, odvykají, odpadají, až zase sama. ---- A co je tak sama, počíná staré přátelství se sousedkami. Povídat, štěbetají, jako bych jim rozuměl. „Hled’te, kmotra, ty fífleny Tetivovy, jde to kolem, ani si nás to nevšimne!“

„Bodejt’, bodejt’, tak, tak, tak! Hezoučké jsou, tlust’oučké, běloučké. Kdež my báby, nás už jen zaříznou!“ „Hahaha, hihih, ták, ták! už jen zaříznout!“ „Hahaha, hihih, ták, ták! kmotra, nás nezaříznou, ale ty fífleny! Počkejte, fífleny, však vám vezmou tipec! Co nevidět přijde husák a povede vás jako regiment vojska – kam, ani nevím! Někam prý daleko a daleko. Počkejte fífleny! Povezete se do Prahy! Hahaha, hihih!“ „Inu je to náš osud! Byly jsme také mlády a také jsme si o sobě myslily kdo ví co, jakž by byly naše děti lepší! Jak říkává ta paní, co bydlí nahoře: Děti malé šlapou po klíně, velké po srdci! Mne už dcerušky neznají, neznají! Inu, dej jim Pán Bůh štěstí!“ – „Hehe, hehe, už zvoní klekání! To to uteklo! A já abych šla než mi zamknou! No tak s Pánem Bohem, kmotra, zejtra se beztoho uvidíme! Dobrou noc!“ Štěbot umlká: několikanásobné „dobrou noc“, stále slabší a slabší – naše husa zamyšlena kráčí vzhůru na násyp vedle mostu a odtud na náměstí, vyhýbá se vozům a všem překážkám a kráčí obyčejnou cestou ku vratům dobře známým.

Jsou-li dvířka zavřena, počká, až někdo půjde, vždyť nic nezmešká, a kdyby nikdo nešel, Fanyňka, která prodává v boudě housky, půjde jistě. Jde Vávrů Karlík, tak šup do průjezdu a na dvůr. Jde kolem dveří Půlpitlových, hledme! mají zavřeno, musí tedy za roh podívat se do okna, co dělají. Pod okny je cihla, na tu si vystoupne a zaklepá zobákem na okno. Ví, že jí podají kus chleba k večeři. Poděkuje, vydlabe střídu, sežizlá kůrky, zapije to ze starého střepu, kam jí dávají vodu a jde do své udírny. Jsou-li dvěře u Půlpitlů otevřeny, vejde do světnice. Malá Andula se už na ni třepá a Půlpitlová říká: „Huta, huta, koukej, Andulo, huta, huta! Pohlad' si ji!“ A Andula už ji také několikrát pohladila. Bude zase s čím se pochlubit na potoce!

Několikrát do roka bývá náměstí plné bud a krámů, člověk má co trefit, prodat se úzkými pěšinkami mezi plachtami a vozy, ale naše husa projde jako nic klikatinou uliček, mezi dobyt看em na trhu vystaveným, mezi proudy lidu, mezi tyčemi, bednami a koly najde cestu, jak inženýr. A já bych se chtěl vsadit, že kdyby nenašla pod okny cihlu, na kterou vystupuje, když klepe na okno, sama by ji tam přivalila.

A pak že je to „hloupá“ husa!

K. P.

E) Otištěno v Besedách Času 17. května 1908 na titulní straně. Zde jen výběr.

KONRÁD POSPÍŠIL: **SKIZZY**

Za plotem.

Dvojím lidem vykazuje společnost obmezenců místo za plotem: sebevrahům a těm, kteří se sami vzdělali.

Což není tak hrozné neštěstí, neboť i tam se najdou!

Možnost z nemožnosti.

Archimedes žádal o pevný bod, aby mohl vyzdvihnouti kouli zemskou: zastavte její běh, a zřídím vám dokonalou školu!

F) Povídka, která vyšla 27. ledna 1907 v Praze na titulní straně v příloze časopisu Čas „Besedy Času“ a přetištěná v časopisu Černovický kraj 1939 / 4.

KONRÁD POSPÍŠIL: **VÁVRA POSTILION**

Kus poesie táborského kraje prchá: „pošta, jedoucí truchlivými lesy“ (jak praví básník Sova) – pozvolna mizí a mizí. Jedu poprvé vlakem úzkokolejně dráhy, stranou od silnice, místy, kudy dříve neprošel leč hajný, oráč, pastýř, hlouček drobných borůvkářů, nebo chodec zbloudilý, - a dívám se širokými tabulemi vyleštěného a vytopeného vagonku na širé pláň a stráně, zahalené až po krk v prachových peřinách běloskvoucího sněhu. Je mi tak podivně blaže, jako hošíku, jenž poprvé sedl na kolotoč. Známa krajina je mi zcela nová v měnivých perspektivách četných oblouků dráhy, soukajících se po táhlém hřbetě Svidníku. Městečko pod strání, zářící v bílém jasu, kývá mi blaženě a usmívá se se mnou: Hle, nyní jsme spojeni se světem, nový vzduch vane k nám otevřenými dveřmi a okny, jsme uvolnění, jak ptáče k prvnímu vzletu! – Usmívám se naivním úsměvem dítěte, jež veze se na saních na klíně matčině – daleko, daleko někam - a celý kraj kolem usmívá se radostí z nové hračky.

Zdá se mi pohádkou již, ač není tomu nijak dávno, jak jezdili jsme tamtudy silnicí poštou, těžce vzhůru ke Tříteži, a odtud potom lehčeji rovinou kol poetické hájovny Nechybské, odkud se nám jevil výhled na protější táhlé stráně, poseté vesničkami, zirájícími

k jihu a chráněné hřbetem kopců před ostrými větry, do údolí, kde jasná zeleň bříz a boučků, vtroušenými mezi temnými lesy, a úroda polí o dvě neděle předchází pozdní naši „Českou Sibir“. Cesta dlouhá za sloty a nepohody, božsky krásná za ranného jara, kdy jedeme lesem oděný každého dne novým hávem, planoucím každou chvíli novým kouzlem nevylicitelných barev. Cesta dlouhá, jede-li nás ve voze osm, a nevíme kam s přebytečnými šestnácti nohama, kožichy a balíky, cesta snesitelná, jedeme-li s druhem za přátelského hovoru, anebo jedeš-li sám.

Jedeš a přemýšlíš. Jednotvárný rytmus kol a kopyt rozvinuje listy v knize tvé myslí, jichž stránek doma bys se nedohledal. Myšlenky plynou a plynou, tu jak široká řeka údolím reflexí a úvah, tu zas pádí jako bystřina s horské stráně, hrají a tančí lučinou v olšinách. Jsi básníkem! Popuštěné struny lry tvé, zcuchané vichrem, jenž vyl v nich kdysi divé rhapsodie, ožily znovu a znějí vlahými souzvuky harfy Aiolovy... - divíš se a nasloucháš, a nasloucháš a nevěříš. Nová míza zdá se proudit duší, ač víš, že nezachytíš ani sujetu ani myšlenky, že vyblednou ty barvy improvizovaných básní, a parou unikne hra a kořen vtípu. Jsi šťasten, že zase básníkem: sám sobě!

Jedeš jindy zas a přemýšlíš. Šedé mraky starostí táhnou ti nad hlavou, ale ty víš, že jsou vysoko. Jsi prost jejich tíhy, polo bdíš a polo dřímáš kolébán klopotajícím povozem. Jsi prost tíhy mraků, jež tušíš jen nad střechou své archy, jsi v bezpečí ve chrámě vlastní duše, kam nesahá právo Erynií.

Myslíš a myslíš, - a postilion Vávra diví se, že jsi dnes tak zamlklý. Inu, snad že tě něco zašlo, snad že třeba tě povyrazit.

Běží zajíc přes cestu.

„Hleďme, janek, jak peláší! Však se mi zdá, že letos těch ušáků moc nepřeběhne, je jich nák pomalu. Čím dál, tím míň. Jindava toto přeskakovalo přes tu chvíli. – Kdepak! Sedláci a něčeho ušetřit! Dokud měli honitbu páni, to tu bejvalo zvěři, a taky srnčí!“ -

Vracíš se ke svým starostem, ale ne nedlouho. Vávra pokračuje:

„To když tu byl na Nechybě ten pan fořt, co je teď někde v Němcích, pane, ten si dal záležet na zvěři. To bylo nákýho sena na zásepi, až to nebylo pánům v kanceláři vhod, že se tím plejtvá. Ale on se neptal. I řípu vařil a nosil zvěři do lesa, a jak jim nes, tak to běhalo za ním jako pejsci, z ruky mu žrali. Kdopak teď se o to stará. Však to stojí práci a peníze!“ - -

„Kdepak sedlák! Ten jen bouchat z lefušky! Tamhle Zachař třítežskej, má těch kluků doma jako čertů, a v zimě, když to nemá co dělat, prášejí z vikýře do zajíců – pěkně při měsíčku. A kdyby ten zajc byl jak lunt, třeba starej ramlík jako podešev, jim je to jedno, jen když bouchá.“ - - -

„Heleďme! Ten peláší! – Což teď je jankům hej, ale až v zimě, budeme-li mít toho sněhu jako loni, když Řihovům běhali zajíci na dvůr po závěji přes vrata, však se snad byli taky na ty spousty podívat, lidé nemohli ze statků. To měli zajíci zle, chudáci! – Tamhle tou cestou – vidějí? – vozili ze dvora brambory do vinopalny, to se jich potrousí – to bylo něco pro zajce! Jako když jim dá avízo. Čerchmant ví, jak to ta zvěř vyčenicchá! Já říkám, že ta nemá tvář má taky nákou řeč. Jak by ne, viděl jsem na vlastní oči, jak od tý cesty běžel zajc a potkal druhýho, a jako by si řekli, už klusali oba zpátky k cestě na ty brambory! No tak, jakž by se dohodli?“

Pomyslíš si, že by Vávra mohl napsat knížku o zajících, kterou by děti radši četly, než ty školní „zajímavé“ články o přírodě, zabalené rouchem povídky, při níž si kluk myslí: Aha, to na nás nastražili, abychom mysleli, že je to pohádka, a zatím je to nudný přírodopis! „Však mne nechytí“ - a odloží knížku a dá se do svých indiánů.

„A to by neřekli, jak to mají narafičeno ti zajíci. Jednu pěšinu si vyplouhali tady pozdolu, a druhou docela jinudy, tam poshoru. A teď běží jeden za druhým, jak koníci na engišpíru, dolní pěšinou tam, horní zpátky do lesa.“

Vávrova přednáška tě opravdu baví. Ani jsi se nenadál a jsi u samé vsi. U silnice stojí jednopatrová hospoda zájezdní, svědek bývalé slávy tábořské silnice. Vávra seskočí s kozlíku a podá šenkýři balík – to jsou jeho komise. Jedeš kolem kostelíka, který tě pokaždé pobaví svou věží, tak důkladnou, že by mohla pohltit kostelík, kdyby se nebála, že by jí to oplatily hodiny, jejichž číselník se zdá větší, než sama věž, a číselník že by spolkl rafije, na něž nešetřili železa a plechu, a které by mohly fungovati na vrcholu Eifelovy věže.

Jedeš kolem poštovní sběrný, Vávra vyhodí chlapci koženou brašnu s dopisy, potom zastaví se v krámku, kam donese zas nějakou „komis“, přinese odtud dva krajíce chleba svým miláčkům koňům. Ten s nimi umí zacházet! Koupí někde ve vsi pár koní za osmdesát zlatých – lepšího komisionáře pan pošt mistr sotva by našel – a za čtvrt roku jsou jako válečky, po žebrech ani památky, - a běhají do těch kopců po rozježděném šterku třikrát za den, jen což!

Jedeme k nádraží, po silnici jdou proti nám děvčata. Aby jich Vávra nepoškádlil! Znají ho a smějí se zdaleka. Však je Vávra dosud chlapík, silný, zavalitý, tváře jako pivoňky a dobrácké oči jako chrpy! Kdybyste neznaly jeho ženy a tři dětí, z nichž nejmladší, šestiletý Karel je celý tatík – i ty koně pomalu již poklidí! – ptali byste se ho, kdy se hodlá oženit – a ta děvčata, co se tamo naň smějí, brala by, jedna jak druhá!

„Zrovna čas, jde signál od Pacova!“

Jsmo na nádraží obrataňském. „S Bohem Vávro, pozdravujte doma – Vávra je můj soused -, ať mi nezapomenou poslat zítra kožich!“

„Ale kde, nezapomenou! Ostatně já bych sám nezapomněl. A pane, teď je ho už večír třeba! A tak spánembohem, ve zdraví se vrátí!“

G) Básně, uveřejněné v Besedách Času 1. dubna 1906 a 18. října 1908

K. P.: UČENÁ MYŠ

Do knihovny přebohaté
vlezla mladá myš,
filosofů folianty
rozhlodala na caparty,
dál nemůže již.

Všesvětové učenosti
v břiše celý sklad,
dobrých zoubků ostré hlati
nestačili přemáhati
neúkrotný hlad.

Družky její pod podlahou
vzdávaly jí čest,
věřily, že v jejím břiše
k porodu dospívá tiše
hvězda příštích hvězd.

V svaté bázni pohlížely,
jak jí roste břich,
tušily již z plynů vůně,
jistě k porodu že stůně
věcí velikých.

Když se dnové naplnily,
že to vyšlo ven,
lékaři s porodní babou
v domnělém se plodu škrabou:
Pravda to, či sen?

Z celé velké učenosti
ostudy je kus!
Po chemickém prozkoumání
smutni přišli ku poznání,
že to – myší trus.

K. P.: JEDNOMU Z DVANÁCTI
(Non cuivis contingit adire Corinthum!)

Ne každému ptáku dáno
kosem být neb pěnicí!
Chtěl's být vosou – křídél není –
Stal ses tedy – štěnicí!

H) Povídka, otištěná v Dětském koutku 10. června 1906 v Besedách Času

MALÝ A VELKÝ PENÍZ

První den prázdnin měly děti Danešovy štěstí. Karel šel po silnici k nádraží a hle, na cestě ležel malý ruční kufřík. Před ním as na dvacet kroků ujížděl kočár. „Ten kufřík jistě vypadl z kočáru“, pomyslnil si Karel a již běžel s kufříkem za kočárem, volaje: „Zastavte!“ Ale kočár neslyšel a ujížděl dále. Snad chvátal k vlaku, protože pošta i omnibus dávno již odjely. Karel běžel, co mohl, a doběhl na nádraží všecek uřícen. Vlak byl již na stanici, ale ještě neodjížděl. Pán, který jel v kočáře, pohřešiv kufřík, běžel již Karlovi naproti a volal: „To jsi hodný, hochu!“ a vzav kufřík, hodil mu korunu a spěchal do vlaku.

Karel utřel si pot z čela a oddechoval. Trvalo chvíli, než se zotavil. Tu šli od vlaku jeho spolužáci, dva hoši, kteří chodil na nádraží nosit zavazadla cestujícím. Karel se jim pochlubil s korunou.

„Ty máš štěstí!“ řekli mu. My jsme se táhli s těžkým kufrem a dostali jsme jen po dvacetihaléři. Po chvíli vyňal jeden z nich malou pistolku.

„Půjč mi ji“, žadonil Karel. „Máš peníze, kup si“, řekl Tonda. „Nesmím, tatínek by se zlobil, že marně utrácím“, řekl Karel. „Hm, neříkej tatínkovi, cos' dostal, beztoho se ti taková náhoda již víckrát nenatrefí. Kup si pistolku, dám ti ji za korunu, stála víc, ale já ti slevím.“ Karel se zarazil a krev vehnala se mu do hlavy, lekl se takového návrhu, jak by to mohl udělati! Ale Florýn, druhý z hochů, řekl: „Co pak je na tom zlého? Ty's korunu poctivě vydělal, můžeš si tedy koupit, co chceš. Vaši nejsou tak chudí, aby na ni čekali.“

A tak mluvili do Karla, až povolil. Ale pistolka páčila ho v kapse, nic ho netěšilo, doma se sotva ukázal. Styděl se za to, co vyvedl, a šel na Tonda, aby mu korunu vrátil. Ale Tonda ho uchlácholil a přidal mu malý kožený míč.

Karel pistolku schoval do komory pod truhlu a bál se ji vynésti. Nic ho netěšilo a byl celý pryč. Aby utišil své svědomí, říkal si v duchu: „Nu, co pak koruna, to je malý peníz, nic si za ni nekoupíš, říká tatínek.“ –

Ale svědomí nedalo se utišiti. Zatím vrátila se sestra Karlova Baruška z města, kam nesla prodávat houby, jež časně z rána nasbírala. Přiběhla celá červená radostí a již ve dveřích

volala: „Korunu, celou korunu mi dal pan doktor za ty hříbky! Chtěla jsem třicet krejcarů, ale neměla jsem zpátky a pan doktor řekl: „Jen toho nech, však ty to zbytečně neutratíš!““ A nyní vybalila z klína, co v městě za korunu nakoupila: bochníček chleba, mouku, sůl, něco cukru, kávy a cikorky a malému Pepíčkovi housku. Mléko měli od kozy, matka navařila kávy a ještě měli mouky a soli na zítřejší oběd. Všickni zasedli s chutí ke stolu, jen Karel nemohl sousta pozřít. Vypukl v pláč a přiznal se, co učinil. -

Ráno šel s ním otec k Tondovým rodičům. Tonda musil peníze vrátit a za korunu koupil si Karel čítanku a sešity do školy. -

K. P.

I) Povídka, otištěná 2. června 1907 v Besedách Času a přetištěná v časopisu Černovický kraj 1940 / 1. Zkráceno, vynechané části vyznačeny (...). (*Poustevna, podle svědků z roku 1940, prý byla zahlobbena při cestě za Stružkami vpravo před lesem Nohavice.*)

KONRÁD POSPÍŠIL: POSLEDNÍ POUSTEVNÍK NA TÁBORSKU

(...)

Těsně u paseky, omezené širokým pruhem rovné zelené meze, choulí se bubáček, budka, již by starý dobrý kreslíř Zvěřina nepovrhl, jako s dobrým doplňkem svých krivošijských chat, obklopených klečí a hubenými kozami - : obydlí poustevníka černovického, Mádl. Líc rubu Diogenova je tento Mádl: prostá duše přírodního člověka, jenž žije mimo dobro i zlo – jenseits von Gut und Böse! Však tamto sedí na mezi, dýmaje z krátké své lulky. Dýmka je jediným přepychovým předmětem. Myslím, že neodložil by ji tak snadno, jak Diogenes koflík, neboť dýmka nejen že je mu zdrojem požitků nervových, ale i lékem.

„Cerekvickej pan doktor povídal, kerej člověk kouří, že má droby jako uzený maso, a na ty že se nemoc nechytá.“

Pochybujeme jak o této theorii, tak o jejím původu – cerekvickej pan doktor že to snad ani neřekl a kouření že není zdravé, ale Mádl odpírá:

„Což dyž já jsem vykouril za půl dne čtyři paklíky tabáku – a nebylo mi nic. To se ví, že u včel, jináč byla by to svívolnost.“

Mádl je včelař s tělem duší – úle, jež se krčí k drnovému baráčku, jsou druhým koflíkem Diogenovým, jehož by se těžko zřekl.

Chodí včelařit do celého okolí. Dostane někde víc, někde míň, někde hodně zkusí a nic mu nedají. „Má bejt od přehlídnutí padesát krejcarů, od přeložení zlatej, ale kdož by se hádal, - a někdy lidi nemají.“ – „Žihadla? Inú, - taky někdy se sypou – bolí to, ale je to zdravé. Kerýho člověka poštípe včela, ten nedostane do těla gicht. V Hutech byl krajsfysikus – paní mu moc stonala – ani hnout se nemohla, musili ji vobracet na lajntuchu. A měli včely řadou, a tak jí poradili, aby se dala poštípat. Ale kdež! Včely ji nebodaly. Šťouchala prstem do dírky v oulu, štíply ji všeho všudy dvě. Včela nepíchne, jen zdravého. Se mnou jsou za dobry. Kuklu si vezmu, jen dyž se rozbouřejí. Když se rozbouřejí, je zle. Paní důchodňová přišla jednou s nákou přátelskou, já byl u včel, přišel pejsek, včeličky se rozbouřily a činily dopuštění. Psa popíchaly, mě popíchaly a paničky měli co utéc'! Do štvrtýho dne nebyly k utišení. To by voči vyštípaly, do šatstva nalezou, všudy, kam jen člověk pomyslí. To je člověk plnej žáhadel!“

Mádl vykládá ještě chvíli o včelách, poznáte, že je včelař pokrokový, znalý věci.

„Jsem včelař učenej,“ řekne beze vší pychy.

Výklady jeho prosté pověr a omylů přírodních filosofů, nepřekvapují. Podezříváme Mádl, že mnoho čte, mžikem kmitne vám představa osamělého písmáka ... Chyba lávky! -

„Čtení nejsem milovník!“ odpovídá krátce a určitě. „V letě jednomu nepříjde – a v zimě ani bych na to neviděl.“

Věříme, malé okénko v budce jistě že víc chrání před sluncem než mrazem. –

„Co dělám v zimě, dyž je dlouhá chvíle? Inu, vstanu a dojdu do vsi pro vodu, a tu si chvíli pohovoříme. – Večír je dlouhej čas, eště dyž je ten tabák, že je tak veselejc. Rozsvítím kahánek, vítr ho zafoukne, rozsvítím znova, a vítr zafouká – kudy? – inu vokolo, skz zeď, jak kde je škulina, - a zhasne zas. No tak ležím, a myslím na tu smrt, - jak to jako bude – aby to nebylo zly a dlouhy.“

Tato věta odnímá nám odvahy pátrati po názorech Mádlových o životě, smrti a záhrobí. Člověk, jenž nebojí se, leč jen „aby to nebylo zlé a dlouhé“ – t. j. umírání, je dozajista harmonicky vyrovnán se záhrobím – ať již tak či onak. Mádl je při vši své zbožnosti pozitivista, jemuž postačí jistota, a jenž po nejistotách netápe. –

„Zima je zlá? Inu ovšem že. Letos zvlášť. Chci se ohřát, zatopím – kouřím se! Musím otevřít dvěře, abych se neudusil.“

Udělal jsem je votvírat dovnitř, jinak bych se někdy ven nedostal, dyž je moc sněhu, zapadne celý barák. Letos to bylo obzvlášť zly, už jsem tu dvanáct let, ale eště nebylo těch jedenáct let jako letos. Jednou jsem myslil, že zmrznu. Voda mi v putně zamrzla, hrníčky mráz roztrh'. Kdybych byl neměl trochu rozštípanýho dříví, byl bych zmrz' - už jsem byl na polo ztuhlý. Jinda zas bych se udušil. Zatopil jsem, ale střecha byla zavátá, okno, dvěře tma, - kouřem bych se byl zalk'. Eště že přišel Chadim s ryčkou a vykopal mě a udělal cestu. ---

Jedny včely mi vyhynuly zimou. Seděly na plásti, a tady to vyžily, a pro zimu se nemohly vystřídat – medu měly až dost.

Brambory v jámě namrzly, v sednici zmrzly na žmah. Takovou zimu nepamatuju.

Ke všemu podebrala se mi noha – jako dyž nebozízkiem vrtá – bolest po každým kroku – to bylo zlý, - ale zahojilo se to zas – samo vod sebe, no a teď mně zas nic není.

Píce se taky letos nedostává, není koze co dát, musel sem koupit. Eště že ze zámku dají to dříví na zimu.

V letě je na zatopení nejlepší ten jenestr – zaječí zelí – je to sety pro zajíce, vohryžou to, a dyž to uschne, hoří to jako tvrdy dřevo. Při tom vařím po cely leto. Toho vaření moc není, nědy jednou, nědy dvakrát. Maso ani vo posvícení, je to marnost a není na to. S toho políčka tak ten brambor a ňáká hlávka zelí, ňákej krejcar se vyrazí vod těch včel a za to je zas štipec mouky, krupice, sůl a ten páček tabáku nědy.

Lidi člověka využijou a taky šidí. Člověk není takovej, co dají, to dají, a dyž nic, taky dobře. Zas to jinej vynahradí. Tuhlety kalhoty, co mám, dal mi pan četník Mlejnek, - a eště triko. Takovej pán! Dyž von si na takovyhodle člověka vzpomene! – Inu, sou hodny lidi a zlí, každej sme ňákej. Taky mě vokrady, peřinu mě vzali, kozu, pětatřicet vajec, pilku a dvě břitvy. To jinej nemoh udělat, než ten kluk, co mu říkali Rytíř. Vzal šperhák, polámal zámek a popad co popad. No – přikrejvám se teď kabátem, mám eště jeden starej, ale je v ňom vata, a tak to přece trochu zahřeje. Nědy nemůžu se ráno postavit na nohy, jak mám ztuhly mrazem, ale zas to přejde. Jen dyž je člověk spokojeny mysle!“

Spokojená mysl! Nezdá-liž se nám toto slovo jako pořekadlo lidí dávno zapomenutých – bývalých, posledních šťastných obyvatel zemského ostrova! Klíče ztracené ve hlubinách moře Vášni a Zloby marné!

A tento prostý člověk našel klíče klidu života, nezbloudiv, nehledav! Snížil stupeň svých nároků těsně až k hroudě země, a krtiny staly se mu horami štěstí! Ničeho nežádá, o nic neprosí, ničeho však nezamítne! Ničím nezhrdá, hle s jakou radostí přijímá od nás vařivo, kousek slaniny a tabák! Ale v zápětí přináší nám několik vajec a slibuje dětem, že jim dá medu, až bude přehlížet.

Spokojená mysl! Jakž nebyl by spokojen člověk, jemuž nikdo nepřekáží a jenž rovněž nepřekáží nikomu. Člověk, jenž nezná závisti, nenávisti, hněvu, protože má vše, čeho potřebuje a po jiném nezatoúží. Volný syn přírody!

- - -

Jako pravý poustevník je Mádl přítelem zvířít. Je mu líto zajíců, hledajících za tuhých mrazů ochrany u jeho baráku. Chytati zajíce do ok je mu nepravostí: „To se nemá!“

„V loni nechal jsem na půdě díru pro kočku – taky jsem měl kočku, už ji nemám, - zajíc mi tam chodil líhat v seně. Jednou řdu koze pro seno, a byl tam pelech a hromádka bobků. A já, že mi tak toho sena ubejvá! Kdybych byl tehdy toho zajíce dopad, tomu bych nedal pardon.“

Těsný svůj příbytek sdílí se slepicemi a s kozou. Slepice sedí v jednom koutě v chumáči – jedna na druhé – v druhém koutě je koza. Strop v „chlévě“ (jáma vedle baráku vyhloubená) shnil a spadl, nezbylo než vzít kozu do světnice. Králíků již nechová – „žere to, jako nenadaný, a není z toho nic než škoda.“ Koza se má „okotit“ ve 14 dnech, až budou kůzlata, bude zas líp. „Když už je mlíko, to je dobře.“ Kořalky Mádl nepije, ani kdyby mu ji darem dával: „je to psota na votravu lidí.“

Není-li mléka, uvaří si polévku: pár brambor a trochu krupice – ovšem bez omastku, „na to není“, v poledne brambory, někdy si přinese kus chleba. Při tom je Mádl zdrav a čilý, nevěřili byste, že je mu osmdesát! Tak na padesát, šedesát roků byste soudili. Zuby jako řípa a všecky. Jen jeden si přelomil. „Svívolně, - měl jsem kůrku suchýho chleba, slepice začaly činit, křičelo to, - kousnu do kůrky, abych hodil slepicím, zub mi prask’ jako dyž poleno zláme.“

Osmdesát let! A Mádl posud silák, dovede ještě ohánět se hrabicemi, poseče všecko seno i žito, když je třeba. Sousedé váží si ho, „když sekl u Macka, dal mu víc, než žádal.“

V letě je mu dobře. Obdělá své políčko, hnůj má od kozy. Je ho málo, ale dobrý.

Přišel k němu i agent s prášky na pole. „Já bych to vzal, což je vo to, ale kde vzít peníze!“ prohodil Mádl. – Potah mu dají sousedé ze vsi, zase si to oddělá. Po žních vymlátí na cestě před boudou.

To by se toho vymlátilo, jen kdyby bylo!“ – V letě je dobře: slepice nesou, jdou si do lesiště na mravenčí vajíčka – z těch jsou vejce jako květ, - a kozička se užíví beze škody. –

Mádl nemá nepřátel, lidé vědí, že by neodcizil stébla, kdyby měl hlady zajít, Mádl je vtělená poctivost. Pohovoří si rád, vypravuje o svých osudech prostě, klidně, a co zvláštní jest – nebere jména božího nadarmo. Člověk hluboce zbožný, jenž v nejhorší slotě a nepohodě dochází do kostela - a je někdy krušná cesta: „kolik šlápot, tolik kotrmelců do sněhu, a je-li bláto, div že v něm boty nezůstanou“, ale neuslyšíte od něho ani jediné věty, kde by dokládal se Bohem a svatými, jak je obyčejem jeho krajanů. Neuslyšíte od něho slova pověry, kterou celý kraj je zatopen, nezná lži ani přetvářky. Poděkuje za dárek prostě a krátce, neodmítne ničeho, ale také o nic nežádá. Člověk, jenž není na obtíž nikomu – ani sobě, člověk volný.

- - -

Mádl je vdovec. S nebožkou byl devět let, šest dětí měl, čtyři zemřely malé. Ze zbylých dvou provdaných dcer jedna žije. K té se chystá, kdyby přišla nemoc, kdyby bylo nejhůř. „Tuze dobrá ženská, zkušená.“ Byl už jednou u ní – nešlo to.

„Holka by byla dobře, - ale on! Znají Kubu Pekaře syna, - nezachází s ní valně, je po svém otci, darmo povídat. Jeho otec zahrabával na pěšině peníze, aby je nemusel dát svejm.“ – „Když to nešlo u zeta, najal jsem si chalupu. Tam bych se byl udusil jednou v noci. Lehl jsem si a jen co jsem zdřímnul, chalupa byla v ohni. Slepice seděly v síni, jedna se rozkřičela, a to jsem se zbudil. Chci otevřít dveře, a siň v ohni, plameny šly do sednice a plná sednice dejmu. Popad’ jsem kabát a kalhoty, vyrazil sem vokno – a ven. Boty se spálily a všecko.“

Chtěl se oženit po druhé, ale poradili mu, aby si vzal Kačenu jen tak zatím, „na průbu“. Najal si tedy sednici u Kominíka, a Káča hospodařila celé leto, ale – „nešlo to“. Káča byla zlá, a Mádl není přítelem různic.

„Nu a tak jsem si postavil tu boudu. Pole mi zbylo, bouda mne nestála jen práci a prkno, vostatní je z drní. Ouly sem si udělal – pořádný – ta špalky po starým způsobu nejsou k ničemu – a zasadil sem si k nim stromky, aby mi roje neulítly do lesa. V boudě je takhle sucho, voda mi tam neškodí, má vodpad, jen sníh a mráz se neptá.“ (...)

Kdybich skládal čítanku, dal bych tam Rossegrovu povídku a děti bych vodil k Mádlově poustevně: Vidíte, zde bydlí ten hrdina, jenž dovedl přemoci Osud.

Šťastný člověk!

(...)

Pukají pupeny stromů a slunce vytahuje husté trsy travin, květin z prohrátých mezí. Mádlovi nadcházejí blahé doby Robinsonovy báje. Spraví strop v chlévku, upraví kůzlatům jesle, zasází brambory, zasije hlavatici. Pak obejde včely v sousedství, aby spořádal, co zlá zima pokazila, a vrátiv se poklidí kozu, podojí, povečeří, ulehne na své bedny a usne s poslední slabikou krátké své modlitby na rtech.

A první paprsky ranního slunce, vystřelené jak zlatý šíp vodorovně přes zorané pole, vzbudí hejno drobných mušek na okénku baráčku a ozlatí bronzovou osmahlou tvář probouzejícího se poustevníka.

Mádl vstane vesel a svěží, aby dal se do radostné práce, rozpočtené pravidelně od pondělka do soboty. A v neděli omyje se ohřátou vodou, oholí se pečlivě zbytkem břitvy, ováže kol krku čistý červený šátek, opráší svůj oděv, obuje sváteční boty a vyjde si do městečka do kostela. – A sousedky prohodí žertem: „Hle, pan Mádl, jako ženich!“ „I ženich by byl, ale až ta zubatá nevěsta přijde, bude po svadbě!“

Řeč se mluví, voda teče. Mádl nevěří sám, že by „zubatá“ brzy přišla, a přijde-li, ať přijde, nebojí se jí.

Mádl odejde tiše, - nikdo ani nezví. –

Snad v nejkrásnějším probuzení májového jitra zlatý šíp slunce poprvé marně zazvoní o zalepené tabulky okénka, - kozičky v jámě nedočkavě zamečí, že nedostalo se jim ranního poklidu a včely šumným sborem zabzučí pánu svému rekviem. - -

Mlhová tůň, kam svádí Sirena našeho kraje, má dva východy: symfonie moduluje ke dvojímu závěru. Slyšíš vzdálený souzvuk základu a kvinty: na tobě je, jaký dosadíš ton střední: vekou tercií Kladu života, radostně klidný ton, zbavený alternace nervových strun, očištěný od zlozvuku vášně a zoufání, malomoci a pýchy, anebo tercií malou: bolně klidný ton zlomené resignace. Na tobě je, vybřednouti ze šeré tůně, nad níž marně větry kvílí.

Můj poslední poustevník nejlepší sobě vyvolil stránku...

J) Povídka, otištěná 18. října 1908 v Besedách Času.

KONRÁD POSPÍŠIL: SLABIKÁŘ A POESIE

Zaučil jsem si zas jednou po dlouhých letech v první třídě obecné školy, zastoupiv na chvíli kolegyni, již právě něco zašlo. Kdo není učitelem, necht' si představit, jak je hospodáři, zajde-li si v době odpočinku po klopotné práci polní do zahrádky pod okny. Tak mi bývá, vejdu-li mezi kučeravé hlavičky, jež jako hříbečky ze zelených lavic vykukují. Děti právě měly číst větu ze slabikáře: *Lepší vrabec v hrsti, nežli zajíc v chrastí*. Vykládám tedy „Šel jednou Honzík s Frantíkem na pole. Frantík chytil u cesty vrabce, drží ho v hrsti a volá: Heč, Honzíku, já mám vrabce! Ale Honzík povídá: To je toho, to se máš čím chlubit! Tamhle

v chraští leží zajíc a dřímá. To já ho chytanu, to bude jinačí radost, až ho ponesu mamince domů. – Šel po špičkách, aby zajíce nevzbudil, - zajíc nic netuší, leží, - Honzík polehoučku přikrade se k chraští a hup! Čepicí na zajíce padne ... Ale zajíc uhání jako vítr přes meze a přes strniště – a Honzík všecek se poškrábal o chraští! Hled'te, děti, kdo měl lepší: Frantík nebo Honzík?“

Malá Anička se hlásí, tak horlivě, jakoby chtěla povědět, co žádný neví: „Slečno učitelko, (v horlivosti nepozoruje, že nejsem slečna!) – já bych byla ráda vlaštovkou!“ ----

Dítě moje drahé! Zatím co jsem vám vyprávěl abstraktní pravidla chytráctví života, ty jsi viděla vlaštovku, jak brázdí vzduchem nevýslovně krásnými křivkami, o nichž matematika dosud neví: hirundoidami, jež teprve moderní dekor snaží se zachytiti, – tys vznášelo se s vlaštovkami kolem římsy kostelní a nad střechy, a zas až k hladině rybníka sklouzalo jsi s nimi táhlou křivkou, zatajujíc dech, opojeno sladkým vánkem protnutého modrého vzduchu!

Dítě – poeto! Jakými nejapnostmi kazíme tvé krásné vidiny!

K) Báseň, otištěná na titulní straně Besed Času 15. prosince 1907

KONRÁD POSPÍŠIL:
POSVĚCENÍ CHRÁMU

Po letech mnohých jednou zas osud mne maně zanesl v můj rodný kraj.
Z těch druhů mládí jediný zbyl, jež bych mohl navštívit,
Byl však záhy – ještě čas – co dělat z dlouhé chvíle mám?
I vcházím maně do dveří chatrné chrámu budovy,
pisklavých varhan klávesy starý tam kantor traktuje tak banálně!
A u oltáře! Je to on? To muž ten – kdysi jako tur?
Ty bujné vlasy havraní tak záhy že by zbělely?
Ten člověk, obr nezdolný, jež málokdo měl v světě rád,
jenž kryl v svém jevu hranatém a v drsném slova obalu přec jádro jen!
jenž s celou vsí se soudil již, kam z trestu přišel přesazen,
jež nenáviděl všecek lid i s mladou jeho kuchařkou, jíž v hrdlo lál. To on?
Tak těžce čet' ten misál svůj, tak podivně se ve mši máť.
„I stůně prý mu kuchařka“, si literáti šeptali a smáli se.
-- Mši dočet', sešel se stupně a na kolena shroutiv se,
přetěžce přečet' modlitbu, již podal jemu ministrant,
a počal říkat zdrávasy. Tu náhle umíráčku zvuk
mu hrůznou ztvdil předtuchu, že ta, jež světem byla mu,
za kterou právě sloužil mši, by Boha aspoň obměkčil,
když všichni kraje lékaři vši naděje již pozbyli, -
že ta, pro niž se nehrozil ni trestů muk, ni potupy, mu zemřela!
Žal divý, krutý, nezdolný mu zadrh' hrdlo pojednou,
Jen vzlykot jakýs podivný vyrazil místo zdrávasu, vzkřek šilený ...
A divů div! Ten v chrámu lid, jež nenáviděl faráře
víc nežli drába ze zámku lid za času kdys roboty,
ten lid, jež neměl pro duši, s farářem strast jež sdílela,
už ani dosti přezdívek ohavných, hnusných, oplzlých,
ten lid, jež nezná milosti, když na kohosi umíní,
-- sotva že počal modlitbu, již farář nemoh skončiti,
týmž skončil brzy vzlykotem – a v slzách tonul kostelík.
A divů div! Tu slunce zář probleskla oknem kostela

a ozářila Krista tvář na krucifixu oltáře,
že vzplanul ohněm magickým, jak děl by září reflexe:
„Spasení domu tomuto, v nějž sestoupil jsem poprvé!“

L) Povídka, otištěná 8. března 1908 v Besedách Času (*Napsaná těsně před odchodem z Černovic do Kamenice nad Lipou.*)

KONRÁD POSPÍŠIL: SRDCE ZTRACENÉ

V plechovém bubínku oheň vesele brouká, u kamen je skoro horko, opodál a od podlahy zima. Sedíme s přítelem Louckým proti oknu, hledíce na zasněžený dvorek, ojínné stromy a bílé střechy tam k obzoru. Loucký vypravuje pěkně a souvisle. Dává si záležeti, aby mluvil správně česky, jen tu a tam proráží nějaké to navyklé „alzo“ vedle německého termínu, jímž si v nouzi vypomáhá. Povídá a povídá, líčí příhody ze svého pestrého života. Upřímně a skromně. Lži a chlubitosti není v něm za mák, a spíše zamlčuje, než by marně mluvil. Ale když líčí krajiny, které jako voják a dělník mydlářský procestoval, otvírá se člověku bezděky širý kraj před očima jako obrovská mapa plastická, omalovaná svěžími barvami, osluněná a oživená.

Chtěj nechtěj cestuješ s ním přes kraje i doly – procházíš Evropou od hranic Belgie až k Železným vratům, od rovin severoněmeckých až k rovině Pádské, - ne jako turista, nýbrž jako prostý dělník – s holí v ruce, tlumokem po boku.

Vyhlížím chvílemi oknem, a zdá se mi, že obzor ustupuje výhledu do vzdálených krajů. Zasněžené střechy a stráně mizejí a s nimi padesáte roků – dlouhých jak moře, krátkých jak vlna! Bojujeme za slávu dvouhlavého orla v rovinách lombardských v osmém armádním sboru pod Gyulayem – od Montebella až k strašlivé porážce císařských u Magenty, a dále pod Benedekem od Magenty až k Solferinu.

Prožíváme všecko jako by bylo včera. Zdá se mi, že vidím ještě páru z převržených kotlů, v nichž vařila se menáž, než zazněl první osudný alarm – 29. dubna – vidím v duchu rudý obličej brigádníka Rodena, jenž zpít vínem dává na pospasy drahou krev nevinné chasy v bitvě u Melegnana, jenž vozil se v kočáře za pluky, nejsou chvíli střízliv, aby udržel se na koni! Jako figurky šachové táhnou přede mnou pluky po zpusťovaných zahradách, přes široké, rozváděcí strouhy, vinice, pole kukuřičná a rýžová, - a jako bys zdálky dalekohledem pozoroval liliputský manévr, - ale zase ženeme v kvapu a zmaru útokem na hřbitov u San Martino, osazený nepřitelem ... Hurra! – V parnech nevýslovných, límec těsně upjatý a prsa křížem přepásaná, tvrdá čaka nesnesitelně tlačí zpoceně čelo a pásek – šturmband – škrtí. Lidé padají více horkem a únavou než kulemi ...

„Teď je voják pánem“, povídá Loucký, „tři léta – pro mnohého spíše zisk než škoda! Ale tehda člověk svý nejkrásnější leta strávil marně, ba že marně. Řemeslo zapomněl, práci odvyk – potom začínal znova zas, jako slepej, a mnohej se chyt pití!“

Osm let, čtyry měsíce a osmadvacet dní strávil jsem v Maincu a v Itálii. – Před pěti lety – nedalo mi to – dojel jsem se podívat na ty kraje pod Gardavským jezerem. Moc se změnilo, moc! Jen pomníky po nás zbyly!“

Kolikrát as opakoval v duchu všechna ta data – věrná jak anály, místopis bojiště – správný jak mapa generálního štábu. A sem tam ještě věta správnou dosud vlaštinou! – Venku poletuje sníh, ale za obzorem vynořují se nové a nové kraje: zelená údolí pod kupami velehor, jichž vrcholy svítí věčným ledem – a dál a dál přes vřesoviště a lada, třpytící se veletoky, přes línou, klikatou Sprévu – od města k městu až k moři, od herberku k herberku, od mistra k mistru, od dílny k dílně putujeme s chudým tovaryšem mydlářským, jehož jmění je tlumok, hůl, poctivost a chuť k práci a životu.

Tehdy bylo mydlářům ještě hej, velký průmysl nezdušil ještě drobné výroby. Veselo bylo v dostatku i v bídě. A člověk nestačil se dívat, nestačil se divit a učit!

Tam v Říši nachází chudý český tovaryš vše, čeho se mu nedostalo doma: dobrých lidí, přátel a lepší školy života, kde nebíjí jen, ale poučují. Podnes čítá v odborné knize – mydlářské chemii a technologii. Šestnáct marek nevydal nadarmo, ještě dnes dostal by „výbornou“, kdybychom ho zkoušeli!

„U nás takových knih nemají, ani by snad jim náš řemeslník nerozuměl! To musí znát člověk – chemý - , bez toho byl by jako slepý! U nás v Rakousku je všecko padesát let pozadu, kdež pak jinde – v Německu! Ale tam se může každý vzdělat, kdo zná německou řeč. Německá řeč je přec jen první na světě!“

Vykládám, jak také u nás se probouzí živnostnictvo, jak i česká literatura průmyslová zvolna se rozvíjí, a proč dosud živořila. Myslím, že bych obrátil i nedůvěřivého Louckého na českou víru, nevím sice, ale zdá se mi tak. Je však již pozdě, dnů mého pobytu zde jest již na krátce, a dnů pobytu jeho - ? Sedmdesát pět let není maličkost, ač by panu Louckému nikdo tolik nehádal. Takhle pětadesát! Vousy jen trochu prošedivělé, prořídle vlasy dosud jak byly pod čáskou. To prý dělá ten pohyb, miní stařík. Jen nohy otékají a zrak slábne ...

Venku padá sníh hustěji, a pomalu se smráká, a my postupujeme Německem až k Rýnu, - k hranicím belgickým, severní Francii, - Švýcarsy, Tyroly – delší pobyt – do Štýrska, do Chorvatska (lidé nehostinní a všecko o sto let pozadu!), do Uher (čím dál tím horší lid, jen v Sedmíhradsku trochu lidí, - kde jsou totiž Němci!). Ach Němci jsou jen přece první národ, - a jsou hodní lidé, neznají té falše, jako u nás. Ale Uhři? Pryč odtud, pryč!

Šestadvacet hodin nepřetržité jízdy napříč Uhrami, - o Haliči škoda zavazet, tam je snad ještě horší lid...! Pryč jen pryč! A dál přes Moravu, kde jsou skupí a nadutí Hanáci. „Kouká vám ten Hanák z okna, žvýká vdolek nebo klobásu, a posmívá se hladovému tovaryši, jdoucím u kolechalupy: Žral bes?“ – doplnili by sousedé na besedě u Chalupů.

A do Čech – ale tam, běda! nemoc jen, bída, falešná srdce ...

Zpět za srdcem, do Tyrol, kde jsou zelené stráně a dobrý lid! Do Kufsteinu, kde nachází teplý koutek a za něj odplatou zanechává své srdce. Tam žije řadu let, strádaje kapitálek, aby na stará kolena nikomu nebyl na obtíž. Nechce od nikoho nic zadarmo – žádné milosti, žádné almužny! Žije jako výměnkář ve svém prostičkém pokojíku, z něhož nevyjde leč v neděli na chvíli do kostela a odpůdne na besedu mezi sousedy, ale žije ze svého! Sousedé dobírají si ho často, hádajíce se s ním o Němce, na něž nedá dopustit. Ale Loucký není renegát, je příliš poctivý, aby mohl být odrodilcem. Proč vrátil se do svého rodiště, kde složí umdlené údy do chladné hlíny? Chtěl zajisté kosti svoje vrátit té zemi, kde se zrodil, té zemi neblahé, již poznal nejméně a jen z temné stránky. Srdce svoje zanechal tam v zelených údolích alpských, své srdce neklidné, jež bloudí po stopách, jimiž kráčela kdys mladá noha chasníkova.

Jen jednou usmála se naň Štěstěna a nabídla mu ruku na cestu za bohatstvím. Ve Welsu to bylo, závod mydlářský na zadání, závod výnosný. Bylo tam všecko pohromadě: „učenost i vandr“, jak se říká, zkušenosti, pilné ruce, bystrá hlava, poctivá duše. (Nevím, selhal-li Loucký slova za celý svůj život!) Nepil, nehýřil a do práce jako oheň. Jen šest stovek scházelo – nic víc. – Došel si k zámožnému krajanu, jakémus Svobodovi, tam usedlému: „Pomoz, zapůjč!“ Marně! Na co prý? „Na tyto poctivé ruce, na čestné slovo a dobrou duši!“ - Marně!

„Že jsem mohl vyženit?“ odpovídá Loucký na mou námitku, kterou volím – trochu nediskretně – abych dopátral se, proč zůstal mládencem. „Kdož pak by si vzal chasníka, chudýho jak hastroš v poli!“

Nevím, nevím, pane Loucký, ale mně se zdá podle všeho, podle trpkého přízvuku na slovo „ženština“, kdykoliv zmíníte se o ženských, že je ještě jiná příčina ... Nejsem však dotěrný, nač bych pátral po zašlém románu ztraceného srdce.

„Dobře tak, že jsem se neoženil! To by bylo teď bídy! Takhle sám už to do tý smrti ňák dotáhnu!“ –

Loucký, ač samotář, není přece sám. Má věrného druha, jenž pobaví jej za dlouhých dnů i večerů, přítele, jenž vypravuje mu o známých krajích a nových lidech v nich. Má své noviny, svůj *Weltblatt*, jenž jest jeho životem. Na zašlé stěně visí velká mapa zemědělců – příloha *Weltblattu*, na stole leží list a vedle složené přílohy, na prádelníku *Weltblatt-Kalender* a na skříni mezi slušnou kopkou německých knih almanach *Weltblattu*.

Očima *Weltblattu* pohlíží na svět a na lidi. Není už kdy opravovat jeho názory.

Což po všem! Nohy otékají, a konec pouti se blíží. A srdce je za obzory, tam i život, tam mládí! Dosedává, dosedává stařík v chladnoucí jizbě a srdce jeho bloudí široširou mapou střední Evropy: od Ticina k Rýnu, od Adrie k Baltu, od pramenů Dunaje až k Železným vratům. Tam dobloudí.

Na závěr přikládám jako ukázkou jednu skladbu Konráda Pospíšila z jeho *Květnice písňové* na text Josefa Václava Sládka.

Čechy. Kon. Pospíšil.

Zvlna *p*

1. Jsou ty na-še Če- chy, ze- mě ma- li- čká, jak v hlu- bo- ké mo- ře
2. Pro- to však je sto- krát je- ště rad- ší mám, že jsou jak ta per- la,
3. Vzác- ný, u- to- nu- lý. v moř- ské hlu- bi- ny, a- le pro nás ze všech

spa- dlá per- li- čka, jak v hlu- bo- ké mo- ře spa- dlá per- li- čka.
ja- ko dra- ho- kam, že jsou jak ta per- la, ja- ko dra- ho- kam.
v svě- tě je- di- ný, a- le pro nás ze všech v světě je- di- ný.

J. V. Sládek.

Dodatky

Kalendář českožidovský na rok 1910 – 1911 přinesl portrét a článek dr. Otakara Gutha Za Konrádem Pospíšilem. Autor napsal, že odešel „mnohostranný a složitý zjev hluboké umělecké kultury“, ve kterém mělo „českožidovské hnutí oddaného a nadšeného stoupence“.

Uvedl, že „Pospíšil znal život židů u nás, jako málo kdo. Znal jejich radosti i bolesti, jejich přednosti i vady. Byl přesvědčeným odpůrcem sionismu, a jest ještě v dobré paměti, s jakou vehemencí vystoupil v Rozvoji v září 1909 proti sionistickému pokusu zřizovat u nás konfesišní, utrakvistické školy.“

Vzpomněl na přednášku 5. září 1908, kdy Pospíšil „přednášel ve dvoraně Merkuru v Praze na manifestační schůzi Svazu českých pokrokových židů o thematu Škola matkou – škola macechou. Mluvil zaníceně, se vzrušením. Hlas se mu chvěl a ruce třáslly, když vyličoval utrpení českého dítěte v německé škole. V naplněném sále bylo ticho jako v hrobě. A když Pospíšil domluvil, potlesk nebral konce. Posluchači rozčileni a přesvědčeni žhavou výmluvností jeho, přicházeli k Pospíšilovi, tiskli mu ruce a prosili, aby opět brzy do Prahy zavítal.“

Zakončil: „Zde chci jen podtrhnout, že jsme měli zlaté srdce Pospíšilovo upřímně rádi a že v práci za volnou českou školu bude nám vždy světlým vzorem.“

Prý vydal také dílo „Notová čítanka“.

Časopis pokrokových českých Židů Rozvoj 17. 9. 1909

Konrád Pospíšil: Staré strašidlo v novém kabátě

Proti dělení dětí do škol podle víry – evangelických, židovských, katolických. Žádá všeobecnou školu. „Nikdy neměl jsem krásnější příležitosti ukázat dětem, že hodnota člověka nezáleží na konfesi, jako jednoho roku, kdy měl jsem mezi žáky třetí třídy měšťanské školy tři nejhodnější: katolík, protestanta a žida. Zvláštní ještě přitom bylo, že právě žida měli jsme z těchto tří nejradši. Měl by tento dobrý hoch tolik přátel z mládí pro svůj život v obci, kdyby byl chodil do židovské školy? Jak čistého, krásného názoru na přátelství všelidské nabyl tu soužitím v malé obci školní – ve třídě – s jinověrci! A při tom nepozbyl ničeho ze své kmenné individuality: ba zdá se mi, že právě tato individualita zesílila, jako zesiluje např. národní vědomí jednotlivců v cizině, nejen nepřátelské, ale i přátelské. ...

Utrakvistická škola (ve smyslu dvojjazyčná: česko-německá) je nestvůra, nemožnost, klam, utrakvistická škola je mučírna ducha, ničitel charakteru a nástroj k zmrzačení generace. Škola obecná, jejímž účelem je rozvíjet a zakládati všecky schopnosti v harmonickém souladu dětství, nesmí nikdy stát se jednostrannou „jazykárnou“ nebo „přelévárnou“. Židovské dítě má totéž právo, jako křesťanské, kochati se v jaru dětství lahodou jazyka mateřského, obohacovati a rozšiřovati obzor duševní zlatým klíčem téhož jazyka a chráněno býti před předčasnou torturou jazykového násilí a slovíčkářství. Dítěti moderní školy nestačí například vědět o rybě, že se jí říká po německu Fisch, ale jak žije, proč žije, kde žije, jaký má úkol v přírodě i v životě atd. ...

Učí-li se jazyku cizímu, dobře jest a není tak nesnadno zjednatí dětem příležitosti, aby v č a s (tj. když se dostatečně přiučily jazyku základnímu, mateřskému) naučily poznenáhlu jazyku druhému a třeba i třetímu. Jen žádný strach, že se dítě nenaučí němčině! Naučily se české děti z českých škol, tak, že mohly být i ministry – a mnozí z nich, bohužel, až česky zapomněli!“